

Evangelický farní sbor v Čáslavi / Močovicích

Obsah

<i>Močovice</i>	<i>(Encyklopedie, 2011)</i>	3
<i>Čáslav</i>	<i>(Encyklopedie, 2011)</i>	3
<i>Čáslav</i>	<i>(Almanach, 1881)</i>	6
<i>Čáslav</i>	<i>(Památník, 1924)</i>	8
<i>Čáslav</i>	<i>(brožura 1949-1952)</i>	10
<i>Čáslav</i>	<i>(Církev v proměnách, 1969)</i>	14
<i>Čáslav</i>	<i>(Církev v proměnách, 2002)</i>	14
<i>Čáslav</i>	<i>(Církev v proměnách, 2019)</i>	15
<i>Čáslav</i>	<i>(Po stopách památek, 2011)</i>	16
<i>Čáslav</i>	<i>(Protestantské školství, 1910)</i>	17
<i>Bousov</i>	<i>(Protestantské školství, 1910)</i>	18
<i>Močovice/Čáslav</i>	<i>(web 'Místa reformace')</i>	19
<i>Čáslav</i>	<i>150 let Evangelického kostela</i>	24
<i>Čáslav</i>	<i>Foto – Turistická vizitka, Bašta</i>	28
<i>Čáslav</i>	<i>Kurátoři sboru</i>	29
<i>Čáslav</i>	<i>Faráři sboru</i>	30
<i>Močovice/Čáslav</i>	<i>Sbor v církevním schematismu</i>	34
<i>Prameny a literatura</i>		34

Močovice in: Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska, autor Zdeněk R. Nešpor, Kalich, Praha 2009

Malá obec ve středních Čechách, asi 5 km západně od Čáslavi, 370 obyvatel (2006).

V období protireformace byly Močovice jedním z center tajného nekatolictví ve středních Čechách a po vyhlášení Tolerančního patentu tvořily přirozenou spádovou oblast vznikajícího evangelického sboru (byť se vedly diskuse i o několika dalších obcích, v nichž mohlo být zřízeno centrum sboru). Jeho členové se v roce 1781 přihlašovali k augsburskému vyznání, „poněvadž jim toto od úředníků schvalováno bylo. Když ale vyznání to ... zevrubněji poznali, přistupovali napořád k vyznání helvetskému.“ V roce 1782 nebo 1783 proto byl v Močovicích ustaven reformovaný sbor, který požádal majitele panství kn. Auersperga o darování vyhořelého panského špýcharu s okolními pozemky, aby z jeho trosk mohl být zbudován evangelický kostel. Stalo se tak a na spáleništi špýcharu, ze kterého zbyly jen obvodové zdi, byl vystavěn toleranční chrám spolu s příbytkem faráře; k jejich posvěcení došlo 12.zářím 1785. Teprve o dvacet let později byla dále v zahradě vystavěna nová fara, do níž se duchovní přestěhoval 22.listopadu 1816, a chrám byl následujícího jara o dosavadní farní prostory rozšířen.

Po založení samostatného reformovaného sboru v Libenicích v roce 1827, k němuž byla přiřazena značná část dosavadního sboru v Močovicích, původní centrum přestalo ležet ve středu spádové oblasti a příliš nevyhovovalo ani jeho venkovské umístění. Proto členové sboru začali uvažovat o přesunu jeho sídla do blízké Čáslavi, místo aby opravovali existující církevní budovy nebo stavěli nové. Žádost o přesun byla s příslušným zdůvodněním podána krajskému úřadu, který s ní 29.července 1861 vyslovil souhlas. O dva roky později, v lednu 1863, proto byl v Čáslavi za 12.000 zl. zakoupen dům s hospodářskými staveními, na jejichž místě měl být nový chrám postaven, a v prosinci 1864 byla vypsána celocírkevní sbírka na jeho financování. Šlo o jednu z největších sbírkových akcí českých evangeliků v 19.století a církevní časopisy ještě dlouho uváděly obsáhlé seznamy (různě) štedrých dárců. Základní kámen nového kostela byl slavnostně položen hned dvakrát, 10. května 1864 ve společenství členů močovického sboru a 14. června téhož roku pro celou reformovanou církev.

Již tehdy, když padlo rozhodnutí o přesunu sboru do Čáslavi, se jeho členové rozhodli, že starý kostel a faru v Močovicích prodají, nakonec jim v tom však zabránil osud nebo spíš nenávisťní sousedé. Obě stavení totiž lehla popelem 10. května 1866, když v nich neznámý pachatel úmyslně založil požár, zachránit se podařilo jenom matriky a pokladnici. Močovický farář se musel dočasně usídlit v jednom vesnickém statku, kde se také konaly bohoslužby. Škoda, která sboru vyhořením jeho církevních budov vznikla, nicméně nebyla úplně zásadní. Obě stavby byly pojištěné a náhrada, již pojišťovna vyplatila, umožnila v Čáslavi vedle rozestavěného kostela zakoupit dům za 4.200 zl., na jehož nákup sbor sice pomýšlel už dřív, avšak vzdal se jej pro nedostatek prostředků. V tomto stavení byla zřízena fara a ještě téhož roku se do ní farář přestěhoval, zároveň s tím bylo do Čáslavi přeneseno sídlo močovického sboru (chrám však byl dostavěn až v roce 1869). V Močovicích zůstal jen evangelický hřbitov, který církev spravuje dodnes. K dalším dějinám sboru viz Čáslav.

Čáslav in: Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických) kostelů Čech, Moravy a českého Slezska, autor Zdeněk R. Nešpor, Kalich, Praha 2009

Město ve středních Čechách na Středočeské tabuli, 10.025 obyvatel (2006).

Ačkoli tomu na počátku toleranční doby nic nenasvědčovalo, Čáslav se v 19.století stala patrně nejdůležitějším centrem českého (reformovaného) evangelictví, svým významem dlouho převyšujícím Prahu. Protireformace sice byla v Čáslavi úspěšná a v městě samém nezůstali žádní tajní nekatolíci, v okolních vsích tomu však bylo jinak. V roce 1782 proto byl založen reformovaný sbor v Močovicích (viz), jehož sídlo bylo v roce 1866 přeneseno do Čáslavi. Později byl v Čáslavi ustaven také augsburský sbor; po vzniku Československa se obě církve spojily do sboru ČCE. Zásadní význam mělo zřízení reformovaného učitelského ústavu v roce 1872, jediného vyššího evangelického učiliště v Čechách, které ve druhé polovině 19. století tvořilo intelektuální centrum českého evangelictví.

Teprve na přelomu 19. a 20. století význam Čáslavi pro české evangelíky upadal, hlavně kvůli přesunu intelektuální činnosti do rychle rostoucích pražských sborů, který byl potvrzen zřízením pražské evangelické teologické fakulty v roce 1919; v téže době čáslavský učitelský seminář ztratil své církevní zřízení.

Reformovaný/českobratrský evangelický sbor. Močovický sbor byl do Čáslavi přenesen v roce 1866, ještě před tím však začala stavba chrámu, která byla celocírkevní událostí. V lednu 1863 byl za 12.000 zl. koupen dům s hospodářskými staveními v nynější ulici Jana Karafiáta, na jehož místě měl být kostel vybudován, a v dubnu se začalo s kopáním základů. 10. května 1864 byl položen základní kámen, kterážto slavnost byla pro přizvané hosty z celé české reformované církve opakována 14. června 1864; plán chrámu vypracoval chrudimský městský stavitel F. Schmoranz st., významný představitel romantického pojetí historismu. Navrhl rozsáhlý chrám v novogotickém stylu, který svou věží záměrně připomíná středověký čáslavský římskokatolický kostel sv. Petra a Pavla. Podobně jako při realizaci děkanského kostela sv. Jakuba Většího v Poličce (1833-1865) podle návrhu Antonína Vacha pojal Schmoranz st. i stavbu evangelického kostela v Čáslavi (1864-69) jako vylehčené a prostorově sjednocené halové trojlodí se subtilním, gotizujícím tvaroslovím a dosáhl tak podobného efektu konstrukční lehkosti a prostorové jednoty. Stavba stála tehdy nepředstavitelných 41.000 zl. a kromě sbírek mezi českými evangelíky na ni přispěl Gustav-Adolfský spolek i císař František Josef I. Chrám byl posvěcen u příležitosti 450(? jf)leté Husovy památky 6. července 1869, k čemuž přišla řada blahopřejných telegramů i z ciziny. Čáslavský chrám, nejrozsáhlejší evangelická církevní stavba po definitivním pádu tolerančních omezení, se stal „výkladní skříní“ celé české reformované církve. Během stavby chrámu došlo k požáru močovického kostela a fary (1866) a za náhradu od pojišťovny byl za 4.200 zl. zakoupen dům ležící vedle staveníště kostela (čp. 159), který byl upraven jako fara. Protože církevní hřbitov zůstal v Močovicích a v Čáslavi nebyl zřízen nový, v roce 1884 bylo alespoň posvěceno evangelické oddělení městského hřbitova. Další hřbitov byl v roce 1862 zřízen ve Zvěstovicích společně s augsburským sborem v Opatovicích.

V roce 1891 bylo v evangelickém kostele zřízeno topení, jinak však nebyl opravován až do roku 1922, kdy 15. srpna město zasáhl cyklon a oderval velkou část chrámové střechy. Nedlouho po této opravě bylo rozhodnuto, že je třeba zbořit starou faru a vystavět místo ní moderní sborový dům, který by v přízemí choval spolkové místnosti a v patře příbytek duchovního. Rozpočet na stavbu činil 350.000 Kč. Nová fara se síní Komenského, vybudovaná za sedm měsíců, byla posvěcena 14. října 1928; původní rozpočet přitom byl překročen jen o 10.000 Kč. Při toleranční slavnosti 4. října 1931 chrám dostal nové zvony místo zrekvírovaných za první světové války a v letech 1954-7 v něm byly postaveny velké varhany. Znovu se kostel opravoval na konci šedesátých let a po roce 1996.

Bezprostředně po přesunu sboru do Čáslavi se začalo uvažovat také o zřízení evangelické školy – sbor již jednu měl, od roku 1868 v Bousově – což bylo povoleno 17. prosince 1868; později se církevní škola stala seminární školou nově zřízeného učitelského ústavu. Škola byla otevřena v květnu 1869 v objektu fary. V roce 1880 škola nabyla práva veřejnosti a byla rozšířena na dvojtřídní a roku 1910 se konečně přestěhovala do novostavby učitelského ústavu. Zanikla spolu s ním v roce 1921.

Kromě chrámu, fary a školy, respektive i učitelského ústavu, o němž bude pojednáno níže, čáslavský reformovaný sbor zřídil také evangelický sirotčinec, Husův asyl. Rozhodnutí o jeho zřízení padlo již v roce 1913 a otevřen měl být u příležitosti Husova výročí v roce 1915, vše však urychlil začátek první světové války. Sirotčinec byl otevřen již 20. září 1914 v prostorách fary a 25. února 1915 byl za 27.000 K koupen patrový dům v Rybenské ulici (čp. 405), do kterého bylo ještě téhož roku přijato 11 evangelických sirotků. Přestože na sirotčinec přispívali evangelíci z celých Čech, jeho vydržování z velké části leželo na čáslavském sboru a bylo, stejně jako samo zřízení sirotčince, velkou zásluhou tehdejšího faráře Františka Kozáka. Sirotčinec obvykle choval 16-19 dětí, někdy až 25, a všechny inspekce vysoce cenily péči, již se jim dostávalo. Inspektoři naopak často kritizovali nedostatečné hygienické podmínky, chybějící vodovod a později také neexistenci koupelen či splachovacích záchodů. Husův asyl navíc zasáhla větrná smršť, která poničila značnou část střechy, proto bylo v roce 1929 rozhodnuto o jeho zásadní přestavbě. Přestavěná budova Husova asylu byla otevřena 26. října 1930, přičemž náklady na přestavbu ve výši 73.000 Kč zčásti zapravil sbor a zčásti různé sbírky, nadace a dotace. Sirotčinec fungoval do roku 1952, kdy byl ze státního příkazu uzavřen,

a od té doby budova sloužila jako domov odpočinku pro vysloužilé evangelické duchovní. V roce 1978 byla z rozhodnutí Městského národního výboru bez náhrady zbourána (o deset let později byl podobný pension pro vysloužilé duchovní zřízen v Chrudimi).

Práce čáslavského reformovaného a po roce 1918 českobratrského evangelického sboru nezůstala omezena na samotné město. 6. ledna 1912 byla zřízena unionovaná (reformovaná i augsburská) kazatelská stanice v Habrech, kterou čáslavský reformovaný sbor spravoval společně s augsburským sborem ve Vilémově; po sjednocení církví byla přiřazena k tomuto sboru. Téhož roku (1912) byla zřízena i kazatelská stanice v Bousově, v místě dřívější školní obce, která byla v roce 1937 přeměněna na filiální sbor; od roku 1956 je opět kazatelskou stanicí. Po první světové válce vznikly dále kazatelské stanice ve Vrdech a Žehušicích, jenom tato však měla delší trvání; zanikla asi v sedmdesátých letech 20. století.

Augsburský sbor. Jedním z důvodů přesunu močovického reformovaného sboru do Čáslavi bylo vzrůstající stěhování evangelíků z venkova a tento proces se pochopitelně týkal také evangelíků augsburského vyznání. Augsburský sbor v Opatovicích proto v Čáslavi v roce 1878 zřídil svoji kazatelskou stanici, která zpočátku konala shromáždění v soukromých domech nebo v pronajatých hostinských sálech. Nebyl to však vyhovující stav a tak kazatelská stanice uvažovala o koupi pozemku, na kterém by si zbudovala vlastní modlitebnu a budoucně snad i obydlí pro faráře. Nakonec v roce 1890 za 7.000 zl. zakoupila starší dům na Chrudimském předměstí (čp. 290). V něm byla 31. července 1892 posvěcena modlitebna, dále byl zřízen byt kostelníka a patro pronajato. Čáslavští reformovaní to ovšem nepřijali s nadšením, v augsburském sboru viděli hlavně konkurenci a obávali se, že jeho hlavním úkolem je oslabit vlastní církev. Nakonec však všechno bylo jinak, po spojení augsburské a reformované církve v roce 1918 se oba čáslavské sbory spojily a vytvořily jediný sbor ČCE. Poté byl dům augsburské kazatelské stanice prodán.

Evangelický učitelství ústav. Čáslavský učitelství ústav byl až do roku 1919 jedinou vyšší evangelickou školou v Čechách, byl – jak pravila zakládací listina - 'štěpnicí pro nábožné, věrné, schopné a z lidu našeho vyšlé jinochy, kteří s sebezapřením pro Pána evangelickému školství v Čechách a na Moravě se věnovati hotovi jsou'. Pro ústav byl za 3.000 zl. zakoupen starší dům v blízkosti reformovaného kostela; měl být otevřen 15. listopadu 1871 na výročí úmrtí J.A.Komenského, ale kvůli průtahům s úpravou budovy k tomu došlo až 11. ledna 1872. Ústav vznikl jako soukromý učitelství ústav zřízený českou superintendencí HV, který měl ve třech ročnících poskytovat (nižší) středoškolské vzdělání budoucím učitelům; občas na něm studovali i luteráni. Součástí ústavu byl také internát pro všechny studující. Prvním ředitelem se stal Karel Utíkal, který zároveň vyučoval náboženství, vychovatelství a matematiku, na ústavu dále působili Josef Jerie vyučující češtině, zeměpisu, dějepisu, přírodopisu, fyzice, lučbě (chemii) a polnímu hospodářství, po Utíkalovi dlouholetý druhý ředitel; František Zákrovský vyučující němčině, zpěvu a hudbě, a Čeněk Váša, jenž učil krasopis, kreslení a tělocvik. Chovanců prvního ročníku bylo sedm, později se jejich počet ve všech ročnících ustálil asi na patnácti – dlouho platilo, že v určitém roce byly otevírány pouze dva ze tří/čtyř ročníků ústavu. Rozšíření o čtvrtý ročník bylo povoleno v roce 1875 a 7. července 1883 učitelství ústav získal právo veřejnosti. Od roku 1910 na něm směly jako hospitantky studovat také dívky.

V původní, dodnes stojící budově ústav trval do roku 1910, o jejím opuštění se však uvažovalo již dříve. Pro nedostatek prostoru musel být v roce 1895 zrušen internát a stará budova nevyhovovala i z dalších důvodů. Měla být využita spíš jako technické zázemí, zatímco vlastní seminář, internát pro studující a byty ředitele a některých učitelů se měly přesunout do vedle postavené dvoupatrové moderní budovy. Její cena ovšem byla vypočítána na 112.000 K a ty se nesháněly snadno. Stavbu, která si vyžádala rozboření části městských hradeb (byla rozlehlá, podsklepená a v jejím suterénu byla i tělocvična), navrhl kolínský architekt Čeněk Kříčka. Výstavba začala 22. března 1908 a budova byla odevzdána svému účelu 29. června 1910; zároveň se do ní přestěhovala dvojtřídní evangelická škola, která byla od založení učitelství ústavu jeho cvičnou školou. Posvěcení nové budovy se přitom stalo událostí nejen pro české reformované evangelíky, ústav byl i chloubou celého města, třebaže většinou katolického, které na jeho vybudování přispělo částkou 10.000 K. Sjednocená ČCE byla příliš slabá na vydržování této instituce – respektive dávala přednost důležitějším projektům – a sílily v ní hlasy po

úplné likvidaci specifického evangelického školství, které činily evangelický učitelský seminář zbytečným. Po vzniku Československa proto vedení evangelické církve jednalo o převzetí čáslavského semináře do státní správy (a financování), k němuž mělo dojít již od 1. ledna 1920. Obě strany se ovšem nedohodly na financování provozu ústavu, který měl nadále zůstat evangelickým. Proto byl v roce 1921 převzat československým státem a zároveň se zrušením jeho církevního charakteru zanikla také čáslavská evangelická škola. Posledním ředitelem učitelského ústavu byl Václav Ptáček.

Budova, sloužící nyní státnímu učitelskému semináři, ovšem zůstala v majetku církve, a byla ministerstvu školství pronajímána za 23.000 Kč ročně. Evangelické církvi byla protiprávně odebrána v roce 1960 a pak až do devadesátých let 20. století sloužila různým vzdělávacím institucím. Po restituci je v současnosti přestavována na církevní Diakonii. Učitelský ústav ovšem neměl jenom světlé stránky, velmi nelibě na něj vzpomínal kupříkladu Jan Karafiát. Skutečně, „církev nevybudovala ústavu prvotřídního“, v daných podmínkách však dělala to nejlepší, co bylo lze. Kvalita vyučování nebyla horší než na jiných učitelských ústavech té doby a tak hlavní výtky směřovaly proti tomu, že mnozí absolventi po ukončení studií pohrdli evangelickými školami a učili na obecných (katolických) školách a někteří dokonce ke katolicismu z kariérních důvodů konvertovali. Nebyla to však tolik chyba semináře, jako spíš bídného služného na evangelických školách a jejich nedobrých poměrů obecně. C. k. vrchní evangelická církevní rada proto musela nařídít reversy, jimiž se všichni frekventanti čáslavského evangelického ústavu zavazovali přijmout místo na evangelických školách a odmítající byli – k patřičnému pobouření nezaujaté veřejnosti – ze studia vyloučeni.

Literatura:

25 let Husova asylu v Čáslavi. Kuratorium Husova asylu, Čáslav 1940.

Bašus, Bedřich B. *Po meči a po přeslici. Příspěvek k historii církve.* ÚCN (Kalich), Praha 1979.

„Husův asyl v Čáslavi.“ Hus 1930: 166-167.

„K dějinám čáslavského semináře.“ Hus 1912: 137-140, 155-157, 169-170, 186-187.

Karafiát, Jan. *Paměti spisovatele Broučků IV. Na školách ještě vyšších.* Praha 1922.

Nešpor, Jozef. *Ze zašlých dob.* Nedělní besídka, Hradec Králové 1930.

Nešpor, Zdeněk R. „Protestantské konfesionální školství v českých zemích v 'dlouhém 19.století'.“ Pp. 103-132 in L.Fasora – J.Hanuš – J.Malíř (eds.): *Sekularizace českých zemí v letech 1848-1914.* CDK, Brno 2007.

Ptáček, Václav. *Zpráva evanj. reform. ústavu ku vzdělání učitelů v Čáslavi za první čtyřicetiletí jeho trvání.* Čáslav 1913.

Čáslav

in: Almanach jubilejní Evanjelické církve v Čechách a na Moravě, nákladem Spolku Komenského, editor L.B.Kašpar, Praha 1881

Sbor tento má své jméno z času přenešení chrámu Páně a sídla farního do Čáslavi roku 1866. Do té doby byly Močovce, vesnice to $\frac{3}{4}$ hodiny na západ od Čáslavi ležící, sídlem chrámu a fary. O založení sboru toho, až po dobu novější, stůjte tuto některé paměti hodnější zprávy.

Když byla zarputilým protivníkem evangelíků, Michnou (jehož bývalý dům na náměstí čáslavském dosud pod jménem Michnovský znám jest), protireformace v Čáslavi pomocí vojska katansky provedena, udrželi se přece tajní vyznavači evangelium v dosti hojném počtu na vsích v okolí Čáslavském, to na panstvích Žlebském, Tupadlském, Jeníkovském, Janovickém, Křesetickém, Pečekém, Novodvorským a Zehušickém, kteří jednak knihami po otcích pozůstalými a před slídivými zraky zuřivých Koniášů starostlivě ukryvanými, jednak kazateli do ciziny vystěhovalými, avšak tajně k nim občas k posluhování Večeře Páně docházejícími, v náboženství evangelickém posilování byli. Tito se pak r. 1781. přihlásili veřejně k náboženství zbožných předků svých. Tak dalo se v okolí Čáslavském okolo 300 rodin zapsati k vyznání evangelickému a to nejvíce k augšpurskému, poněvadž jim toto od úředníků schvalováno bylo. Když ale vyznání to dle článku víru jakož i dle způsobů při službách Božích zevrubněji poznali, přistupovali napořád k vyznání helvetskému.

Za prvního kazatele byl povolán p. *Ondřej Akoš*, rozený Uher. Služby Boží konaly se nejprve po domích a v stodolách, jak toho kde zapotřebí bylo, a i kazatel u jednotlivých oudů soukromě vydržován byl. Když pak nadešla péče o zaopatření vlastního chrámu, chtěli jej jedni míti v Močovicích, jiní v Drobovicích, jiní v Tupadlích, kdež jim tehdejší kníže ve Žlebích Adam z Auersperku nově vystavený kostel, poněvadž jej Hradecký biskup posvětití odepřel, darem nabízel, avšak pod výminkou, přijmou-li vyznání augšpurské. Oni ale za takovou cenu nabízený jim dar raději zamítše, konečně na Močovicích se usjednotili.

Tam se právě nacházely holé zdi bývalého panského špejcharu, nedávno vyhořelého. O tyto požádali výš jmenovaného knížete, aby jim i s dvěma zahrádkami a s dvorkem k přistavené tam myslivně patřící, darovány byly. Jejich žádosti bylo vyhověno, načež chrám i fara pod jednou střechou upraveny byly. Chrám tento byl dne 12. září 1785 posvěcen a když o 20 let později zvláštní farní dům severně za chrámem byl vystaven, a chrám o posavadní prostor farní rozšířen. Po prvním kazateli O. Akoši nastoupil *Michal Vicenc* (1787-1789), po něm *Benjamin Kiš* (-1814), a po tomto *Josef Nešpor*, rodem z Liblic u Mělníka, *M. Kubeš*, tehdejší český superintendent (1828-1832), pak opět též *Josef Nešpor* (1832-1837), a po něm (od roku 1838, až potud) starší jeho syn *Pavel Nešpor*.

Po odloučení se posavadního filiálního sboru v Libenicích (1827 jf) pošinut byl střed Močovské církve dál na východ, a když nastala nutnost stavbu nového chrámu Páně podniknouti, ukázalo se, že město Čáslav jak pro svou polohu tak pro své dobré silniční spojení – nemluvě ani o památkách historických – nejvhodnějším sídlem býti slibuje. R. 1862 započato s přípravami k stavbě a zakoupeno jest za 12.000 zl. velmi příhodné místo, totiž dům se zahradou a k němu patřícími městskými náspy pod 5 ½ kor. výsevy na západní straně města. Dne 14. června 1864 konala se slavnost položení základního kamene.

Dříve nežli nová budova dokončena byla, byl dne 10. května r. 1866 starý toleranční chrám spolu i s farou v Močovicích vzniklým požárem zničen. Téhož roku byl vedle staveniště dům za 4.200 zl. pro faru zakoupen. Z dobrodinců – mimo údy církve - , kteří ku stavbě chrámu přispěli, zejména uvésti sluší především jednotu Gustav-Adolfskou, J. V. císaře Františka Jozefa (s darem 1.000 zl.), p. Alex. ze Schoellerů ve Vídni, taktéž 1.000 zl. darovavšího, p. Samuele Jarkovského v Kraskově aj.

Dne 6. července 1869 konána za ohromného účastenství evangelického lidu z Čech i z Moravy se shromáždivšího a za přítomnosti 41 evanjel. kazatelů slavnost posvěcení nového chrámu. Modlitbu posvěcující vykonal vys. důst. superintendent český J. Veselý, Libštátský far. E. Havelka slavnostní kázání v chrámě, Nosislavský farář Dan. Nešpor před chrámem, an dosti prostranný chrám tisíce příchozích pojmut nemohl Bukovský farář J. Dobiáš kázání nešporní.

Délka domu tohoto B. obnáší 20⁰2', šířka 10⁰2', výška do hřebena 11⁰, do klenutí 7⁰4', do špičky věže 30⁰1'. Slohu jest byzantinsko-románského. Klenba se žebry spočívá na 8 kamenných sloupcích. Průčelím ční na východ proti středu nedalekého náměstí; ku západní straně značně jest povýšen nad násy kolem města se táhnoucími a rybníkem tyto lemujícími, tak že z té strany nejmalebněji se vyjímá. – Do dne posvěcení bylo na stavbu jeho vynaloženo 40.888 zl. 84 ½ kr., mimo cenu stavebního místa (12.000 zl.) a tří zvonů (3.000 zl.). Veliký dluh výlohami těmito způsobený snížil se do přítomného roku (1881) až na 5.600 zl.

V historickém ohledu vízí se k Čáslavi mnohé důležité upomínky. Dne 22. dubna 1420 otevřeli Čáslavští vojsku Pražskému dobrovolně brány a přijali artikule Pražské. Od té doby náležel památný chrám, nyní řím. katolický, straně pod obojí. R. 1421 zasedal v něm sněm Český, a mezi přítomnými šlechtici byl věhlasný vůdce Táborů, Jan Žižka. Když pak o 3 léta později proslavený tento rek u Přibyslavi náhle smrtí zachvácen a v Hradci pohřben byl, bylo tělo jeho později z Hradce do Čáslavi převezeno a v chrámu tomto pohřbeno, však po bitvě na Bílé Hoře prach jeho zase odstraněn. Stalo se to tímto způsobem:

Při odnětí evangelíkům kostela nalezen byl nad jedním hrobem latinský nápis Anno 1424, die Jovis ante festum Galli, vita fundus est Joannes Zisca a Chalice Rector zrum publicarum laborantium in nomine Dei et pro nomine Dei, hoc loco conditus est. (Léta 1424 před sv. Havlem dokonat Jan

Žižka z Kalicha, správce obcí křesťanských soužených ve jménu Božím a pro jméno Boží a tuto pohřben jest.) Na to ihned jezovité ruce přičinili, aby 200 let v hrobě odpočívajícího vyvrhli. Avšak hluboko velmi kopavše, nic nenalezli kromě prachu i obrátili vzteklost na hrobový kámen, na němž někdy obraz Žižkův byl vytesán, kterýž ztloukše, s prachem hrobu toho z kostela vynesli a v písek rozdrtili, tak se nad mrtvým, který je živé děsil, pomstivše.“ Úctou k bohatýrskému synu Českého národa a bojovníku Božím proniknuto, postavilo město Čáslav minulého roku 1880 jemu na náměstí pomník.

Mezi náhrobními kameny zde se nalézajícími jest jeden s nápisem Ysbizlaus z 1. čtvrtletí 13. století, kterýž se pokládá za nejstarší v Čechách. Jiný pomník věnován jest památce Jana Váchy, slovnutného evangelického měšťana Čáslavského, kterýž celou pozůstalost svou věnoval chudým. Příjem z nadace té obnáší 2.000 zl. ročně, kteréž se ve prospěch asi 100 chudých vynakládají.

Kolem města rozkládá se na všech stranách úrodná, ovocnými stromy hojně posetá rovina. U města nachází se stanice severo-západní dráhy a vicinálky Žlebské. Obyvatelů čítá Čáslav 7.178, mezi nimiž 513 reformovaných. Údové sboru bydlí porůznu v 64 vesnicích, někteří ve vzdálenosti až tři hodin. Značnejším počtem reform. obyvatelů vynikají: Potěhy, Bousov, Močovice, Drobovice, Vinaře, Hostoulice, Pucheř, Sv. Jakub, Kalabousek, Vodranty. Od r. 1876 zde zavedena jest nedělní škola s 70 dětmi a 5 cvičiteli. Pěkným obyčejem jest, že údové církve dosti zhusta v závětech svých na církvev pamatují. Počet duší v církvi ku konci r. 1880 obnášel 2.108. Z církve Čáslavské pocházejí čtyři z nynějších farářů církve reformované; dva jiní a velmi nadějný sluhové slova, P. Nešpor a V. Spudil, záhy zesnuli.

Velkou výhodou církvi jsou vlastní její dvě školy a sice první r. 1867 v Bousově, druhá r. 1868 v Čáslavi zřízená. Učirna této poslední umístěna jest ve farním domě. Obě školy mají právo veřejnosti. Náboženství vyučuje se na městských školách v Čáslavi. Mimo to vyjíždí za touž příčinou duchovní správce každou středu střídavě do Potěh a Kluk. Hřbitovy má sbor čtyry: v Močovicích, v Drobovicích, v Zvěstovicích a v Bousově.

Zvláštní důležitostí jest, že od r. 1872 zřízen v Čáslavi evanjel. ref. učitel'ský seminář pro Čechy a Moravu, na němž 5 učitelů působí, a 30-40 chovanců ve 4 ročnících pro učitel'ské povolání se vzdělává. R. 1880 zakoupen byl na blízku evanjel. chrámu P. pro seminář zvláštní dům za 13.000 zl.

(Pavel Nešpor ?)

Čáslav in: Památník Českobratr'ské církve evangelické, editor František Bednář, Kalich, Praha 1924

Čáslav hlásila se od počátku náboženského hnutí českého k husitství. Nebylo náhodou, že sněm z r. 1421, tak důležitý pro další vývoj událostí, se konal v jejích hradbách v kostele čáslavském, že v kostele tomtěž byl pochován Žižka r. 1424 a vytesán jeho obraz a erb. Po bitvě na Bílé Hoře neznámý ctitel Žižkův ukryl ostatky Žižkovy na neznámém místě, aby je uchránil před zneuctěním. Žoldněři kutnohorští nenalezše r. 1623 v hrobě ničeho, obrátili svůj hněv proti náhrobku, který roztloukli a z kostela vyvrhli. Město bylo čistě evangelické; Matouš Ulický, měst'ský kaplan, který se skrýval proti mandátu císařskému v lese nedaleko Krehleb, navštívil je a svou nemocnou manželku r. 1627, ale byl jat, mučen a 11. září 1627 popraven. Protireformace byla prováděna jezuiti bezohledně. Přes to na venkově docházelo ke stálým odporům, naposledy k vyšetřování kacířů v letech 1767-1771, vedených Janem Janáčkem ze Sobinova. Nitky spojení sahaly až ke Krucemburku, Markvarticím, Sázavě, Ransku, ano k Novému Městu na Moravě.

Po vydání tolerančního patentu přihlásilo se v okolí čáslavském k evangelické církvi přes 300 rodin, s počátku k vyznání augsburskému, ale když se seznal bohoslužebný způsob obou církvi, k vyznání helvetskému. Prvním kazatelem se stal *Ondřej Akoš* rodem z Uher; bydlel nejprve v soukromých domích a služby Boží konal ve stodolách a domích. Sbor se tehdy ještě nerozhodl, kde bude jeho středisko. Jedni mysleli na Močovice, jiní na Drobovice neb Tupadla. Kníže Adam z Auersperku nabízel jim v Tupadlích nový kostel, který odepřel biskup královéhradecký vysvětit; žádal pouze, aby se stali členy církve augsburského vyznání. Po delších úvahách bylo usneseno, že

sbor bude mít středisko v Močovicích a bude reformovaný. Kníže daroval na modlitebnu holé zdi bývalého panského špýcharu, nedávno vyhořelého, s dvěma zahrádkami a s dvorkem k přistavené myslivně patřící. Chrám i fara byly upraveny pod jednou střechou. Chrám posvěcen 12. září 1789 a když o 20 let později byla vystavena zvláštní fara severně za ním., byl o dosavadní místnosti farní rozšířen. Jako duchovní působili ve sboru: Po O. Akoši *Michal Vicenc* (1787-1789), *Benjamin Kiš* (1789-1814), *Josef Nešpor*, rodem z Liblic u Mělníka (1814-1828), *M. Kubeš* (1828-1832), opět *Josef Nešpor* (1832-1837), *Pavel Nešpor* (1838-1887) a dr. *Frant. Kozák* (od 1888).

Za působení farářů těchto doznal sbor značných změn: r. 1827 byl založen samostatný sbor v Libenicích za faráře Jos. Nešpora. Tím byl posunut střed sboru močovského na východ a když se ukázala stavba chrámu nutnou, rozhodl se, že přeloží své sídlo do Čáslavi. R. 1862 bylo započato se stavbou nového chrámu v Čáslavi, na který bylo zakoupeno za 12.000 zl. stavební místo., dům se zahradou a k němu patřící městské násypy asi 5 ½ korce veliké. Dne 14. června 1864 konala se slavnost kladení základního kamene a r. 1866 přikoupen vedle staveniště pro kostel dům za 4.200 zl. pro faru. Přesídlení sboru stalo se nutností, když 10. května 1866 byl starý toleranční chrám s farou v Močovicích požárem zničen. Sboru dostalo se hojně podpor, mezi jiným 1.000 zl. od císaře a 1.000 zl. od továrníka Schoellera. Chrám byl posvěcen 6. července 1869 za ohromného účastenství a přítomnosti sup. Veselého a 41 duchovních. Kázání vykonal farář libštátský E. Havelka. Náklad na stavbu činil 40.888 zl., stavební místo 12.000 zl. a zvony 3.000 zl.

Vedle chrámu měl sbor i dvě školy, a to od r. 1867 v Bousově a od r. 1868 v Čáslavi. R. 1872 byl zřízen ve městě českou superintendencí evang. ref. učitelský seminář, jediná střední škola, kterou evang. církve české měly, a trvající až do převratu, kdy byl zrušen a proměněn ve státní ústav r. 1921.

Od příchodu far. Kozáka do sboru datuje se řada vynikajících podniků, jimiž sborový život byl obohacen: hned r. 1888 byla zřízena kazatelská stanice v Bousově a později ve Vrdech, Žehušicích a Zvěstavicích. Stanice poslední byla při sloučení církví předána sboru vilimovskému, ostatní trvají úspěšně dále. Brzy po svém příchodu do sboru založil far. Kozák spolek "Marta", první spolek organizující českobratrské ženy k pěstování dobročinnosti. Spolek míval v dobách mírových ročně 2.000 K, nyní 10.000 Kč příjmů, které se rozdají lidem chudým, zvláště nemocným. Členky "Marty" se shromažďují jednou týdně k pobožnosti a přednáškám o různých časových otázkách. Z těchto přednášek vyšel Kozákův spis "Marta", zlatá kniha pro české matky a dívky.

Jedinečná byla péče far. Kozáka o *učitelský seminář*, který jeho přičiněním zbaven byl dluhů a obdržel krásnou budovu krátce před svým zrušením. Při vybudování semináře přispěl zvláště sbor čáslavský dary jednotlivců svých velikou měrou.

Podnikem sborovým jest sirotčinec *Husův Asyl*, který byl zřízen rovněž k podnětu a základním darem far. Kozáka r. 1915 na památku 500. výročí upálení Husova. Jest v něm 15-25 sirotků. Sirotčinec jest umístěn v jednopatrové budově, která jest majetkem sboru a byla koupena za 27.000 Kč. I udržování sirotčince jest z valné části dílem sboru čáslavského.

Sbor čáslavský se po spojení církví zmenšil. Mělt před ním údy v 83 osadách, nyní v 55 osadách; ostatní odpadly ke sboru opatovickému a vilimovskému. Hnutí přestupové dotklo se jeho diaspory: r. 1919 přistoupilo k čbr. církvi 239 řím. katolíků.

(František Kozák ?)

in: brožura cca 1949-1952

Čáslav

in: ČÁSLAV, tiskl grafický závod V. Čepka v Čáslavi, autor neudán (Jan Spáčil, Vladimír Jerie?), vydáno cca 1949-1952 (po nuceném ukončení činnosti Marty a před zrušením Husova asyly), brožura (12x17 cm), 12 stran včetně 2 perokreseb (nečíslov.)

Čáslav leží na rozhraní Českomoravské vysočiny a nížiny Polabské. Okolní kraj náleží k nejúrodnějším částem země České. Tudy šla odedávna obchodní a vojenská cesta z Prahy na Moravu, cesta Jihlavská, od níž se v Čáslavi oddělovala cesta přes Žleby k Doubravce na Chotěboř a Žďár. Na tomto důležitém místě vyrostla Čáslav, přirozené středisko celého kraje.

Četné archeologické nálezy dokazují, že zdejší úrodná krajina byla již od pravěku hojně zalidněna. Na vrchu Hrádku v nynějších městských sadech za Podměstským rybníkem bývalo již před narozením Kristovým živé lidské sídliště. Tu založil v 10. století Slavíkovec Čáslav hrad, jenž po něm obdržel jméno. Z podhradí této tvrze vznikla časem osada Čáslav. V listinách se objevuje její jméno po prvé roku 1052.

Král Přemysl Otakar II. založil kolem roku 1260 na rozlehlé pláni proti Hrádku královské město Čáslav, v němž usadil německé kolonisty. Ti obklopili město širokými příkopy, valy a hradbami. Městské brány opatřili věžemi, z nichž dodnes se zachovala „Otakarova bašta“. – Mezi cizími hosty se brzy usazovali domácí řemeslníci, město se přirozeným postupem počestvovalo. Četné výsady, bohatý okolní kraj a šťastná poloha způsobily jeho rychlý rozkvět. Snadný styk se světem přinášel nové myšlenkové proudy do města i okolí. Tak stížný list českých pánů ke koncilu kostnickému z roku 1415 je podepsán četnými šlechtici z čáslavského kraje. Čteme na něm jména: Vítek ze Žehušic, Beneš a Mikuláš z Vlačic, Petr a Štěpán z Vyčap, Vikl ze Semtěše, Hanuš z Běstviny, Hertvík ze Špačic, Oldřich a Jindřich z Dobrovítova aj.

K učení Husovu se přidalo město na jaře 1421, kdy Žižka se svými vojsky je obsadil a nadvládu německých měšťanů odstranil. Od té doby byla Čáslav česká a stála věrně při straně husitské. Vladařem města i kraje se stal slavný sirotčí vůdce Roháč z Dubé, Žižkův blízký příbuzný (? Jf), jenž si nedaleko zbudoval památný hrad Sion.

V červnu r. 1421 se sešel v Čáslavi slavný sněm za účasti Čechů i Moravanů. Je památný tím, že na něm byly poprvé zastoupeny všechny vrstvy českého lidu: páni, rytíři, měšťané i lid obecný. Ten zastupovali hejtmani táborského bratrstva Zbyněk Buchovec a Jan Žižka z Trocnova. Tu se přihlásili všichni přítomní k učení Husovu, zbavili Zikmunda českého trůnu a nabídli korunu polskému králi Vladislavovi. K zatímní správě země zvolili dvacet správců, z nichž bylo osm měšťanů, sedm vladyků a pět pánů.

Od té doby se sdržoval Žižka často v Čáslavi. Opravil a upevnil její hradby, vybudovav tak město na dokonalou pevnost. Bašty a hradební zdi, dodnes pěkně zachované, upomínají na toto Žižkovo dílo. Čáslav byla tehdy spolu s Hradcem přední město bratrstva orebitského. V Čáslavi bydleli rádcové slepého vojevůdce Jan Loudát, „písař Žižkův“, a Michal Koudela z Žitenic. Tu žila sestra Žižkova, sem se uchýlila jeho dcera, když jí padl muž (Ondřej z Dubé) u blízkého Malešova r. 1424.

Když Žižka u Přibyslavě zemřel, byl pochován v Hradci Králové, později byl přenesen do Čáslavě a pohřben v kostele. Stalo se to podle všeho r. 1437. Již kolem r. 1500 se připomíná v čáslavském kostele hrob s nápisem, že v tomto chrámu je pochován „Jan Žižka z Kalichu, vůdce lidu ve jméno a pro jméno Boží pracujícího“. Tu byl zřízen i oltář Janu Žižkovi, u něhož slouženy mše za jeho duši.

Po smrti Žižkově zůstala Čáslav hlavním městem sirotčím. Na pláních lipanských bojovala s ostatními dvaceti třemi městy po boku bratrstva táborského a sirotčího. Svoje prvenství mezi

východočeskými městy si udržela i po válkách husitských. Vynikající politikové strany podobojí se scházivali v Čáslavi, sem byla svolána řada významných sněmů. Tu v Čáslavi padlo rozhodnutí, aby hejtman čtyř východních krajů českých Jiří z Poděbrad se ujal správy země v době zmatků za krále Ladislava Pohrobka. Čáslavští také pomohli Jiřímu dobýt Prahy r. 1448. Jemu zůstali věrni, když za nových válek divocí Uhři vpadli až k samému městu (r. 1469). Za to Jiří obdaroval je novými privilegii a statky. Ty byly ještě rozmnoženy za krále Vladislava Jagellovského. O tehdejší blahobytu svědčí, že bylo počato se stavbou honosné věže a že byl péčí literátského bratrstva pořízen nádherný latinský kancionál.

Rozvoj byl zastaven v roce 1522 velkým požárem, jemuž padlo celé město za obět'. Tehdy shořely téměř všechny městské knihy a také četné paměti po Žižkovi, chované v rodinách čáslavských. Hospodářská pohroma byla zvýšena po nezdařeném povstání měst proti Ferdinandu I. r. 1547. Tehdy musila Čáslav vydati všechna privilegia a byla zbavena městských cel a statků. V době Rudolfově si město dobrým hospodařením částečně ztrátu nahradilo zakoupením statků nových. Na počátku 17. století mělo zase řadu dvorů a vsí (dnešní Koudelov, Druhanice, Filipov, Lochy, Nový dvůr, Skovice, Březí, Zbudovice), mimo to mu náleželo patnáct rozlehlých rybníků. Hmotný blahobyť působil i na rozkvět kulturní. Připomíná se kvetoucí škola čáslavská a čilé literátské bratrstvo, jehož nákladem pořízen druhý překrásný kancionál, a to český. Dnes jsou oba čáslavské kancionály chloubou Národní knihovny vídeňské.

Bílá hora je i pro Čáslav počátkem bídy hmotné i duševní. Pro svou účast na odboji byla krutě potrestána. Musila vydati všechny statky královské komoře, která je pak prodala Majdaleně Trčkové z Lobkovic hluboko pod odhadní cenou. Rekatolisace obyvatelstva prováděna tu velmi tvrdě. Roku 1623 kutnohorský mincmistr Vilém z Vřesovic dal rozmetati Žižkův hrob v kostele čáslavském. J. A. Komenský ve své historii o tom píše: „Léta 1623 odjávše v Čáslavi evangelíkům kostel, hned ruce přičinili, aby dvě stě let v hrobě svém odpočívajícího vyvrhli. Avšak hluboko kopavše, nic nenalezli kromě prachu: i obrátili vzteklost na hrobový kámen, na němž někdy obraz Žižkův byl vytesán, ale již zatřen byl. Ten ztloukše, s prachem hrobu toho z kostela vynesli a v písek rozdrtili, tak se nad mrtvým, kterýž je živý živé turboval, pomstivše.“ Byl tedy hrob nalezen prázdný.

Poslední kaplan podobojí, Matouš Ulický, obviněný z pobuřování selského lidu, byl r. 1627 umučen na městském popravišti. Dnes v těchto místech – za okresní nemocnicí – stojí dřevěný kříž. V r. 1924 byl v bezprostřední blízkosti hlavního chrámu odhalen pomník tomuto čáslavskému mučedníku.

Po třicetileté válce zbyly z kvetoucího města jen trosky. Mnoho opuštěných domů bylo v ssutinách, obyvatelstvo ze tří čtvrtin buď zahynulo, nebo se vystěhovalo. V 18. stol. přišly další pohromy, hlavně požáry. Také válečné události v okolí zle na město dolehly. Tak bylo např. po bitvě u blízkých Chotusic (1742), kdy pruský král Fridrich II. ubytoval se v Čáslavi a uložil jí 10.000 zl. pokuty. Na další války prusko-rakouské musila Čáslav zaplatit 60.000 zlatých. Město chudlo, živnosti hynuly. Proto měšťané hledají obživu hlavně v zemědělství.

Od doby josefinské se začíná i Čáslav probouzet národnostně. Bylo to vlivem uvědomělého selského okolí, v němž se udrželo přes všechno pronásledování mnoho „skrytého semene“. V první polovici 19. století je již v městě čilý život. Vznikají četné spolky kulturní i hospodářské. Roku 1869 otevřeno divadlo, pojmenované po čáslavském rodáku Lad. Dusíkovi, klavírním virtuosu. Roku 1881 byl odhalen slavnostně na čáslavském náměstí Žižkův pomník, dílo sochaře J. V. Myslbeka. Slavnost se stala velkolepou národní manifestací, jíž se zúčastnilo hlavně sokolstvo.

Současně se začala Čáslav zmáhat i hospodářsky. Vedení obce si hledělo zajistit silnou posádku stavbou četných kasáren a vybudovat školství. Dnes má město reálné gymnasium, vyšší čtyřletou školu rolnickou, základní odbornou školu zemědělskou, jednoroční školu hospodyňskou,

základní odbornou školu pro učně, odbornou školu pro ženská povolání a městskou hudební školu. Státní koedukační ústav učitelů byl za okupace zrušen.

V letech 1908 až 1911 byla prováděna nákladná restaurace děkanského kostela pod vedením architekta K. Hilberta, stavitele dómu svatovítského. Při těchto pracích byl objeven 21. listopadu 1910 v podvěžní kapli do té doby neznámý výklenek, v němž nalezena lebka, větší množství kostí, kus mísy a dvě šindelová prkénka. Nález, který vzbudil velkou pozornost doma i za hranicemi, byl zkoumán archeologickou komisí České akademie. Když architekt Hilbert prohlásil, že zázdí výklenku pochází ze 17. století, byly kosti, hlavně lebka, podrobeny rozsáhlému šetření, které vedl universitní profesor Dr. J. Matiegka. Ten podal o nález podrobný posudek, který končí: „S největší pravděpodobností, která při identifikaci pozůstatků v podobných případech je vůbec možná, lze soudit, že máme před sebou skutečně kosti slavného vojevůdce Jana Žižky z Trocnova“. V podobném smyslu se vyslovil také universitní profesor Dr. L. Haškovec. Čáslavský nález byl od té doby několikrát předmětem vědeckých polemik. Byly proti němu vysloveny různé námitky, uvedené posudky však nebyly vyvráceny. Dnes jsou Žižkovy pozůstatky pietně uloženy v Žižkově síni na radnici.

Z jiných pamětihodností čáslavských vynikají: mohutný děkanský chrám sv. Petra a Pavla s věží 88,5 m vysokou, barokní radnice s městským archivem, zbytky hradebních zdí, pěkně zachované zvláště nad Podměstským rybníkem, Otakarova bašta, pomník Žižkův a Matouše Ulického, Českobratrský chrám, Husův sbor, barokní kostelíček sv. Alžběty, bohaté museum aj.

K osvětlení občanstva slouží městské sady Vodranty, uprostřed nichž je prostorné hřiště. V bezprostřední jeho blízkosti jsou parní a vanové lázně. V sadech je také veřejné koupaliště, opatřené všemi moderními vymoženostmi. V posledních letech bylo postaveno mnoho obytných domů. Nejvíce však bylo pro zvelebení města vykonáno vybudováním moderního skupinového vodovodu nákladem 12 mil. korun. Jeho potrubí přivádí zdravou vodu až z Železných hor ze vzdálenosti 30 km. Dnes buduje Čáslav soustavnou kanalizaci, další podmínku zdravého a čistého bydlení.

Z průmyslových závodů jsou nejvýznamnější závody Kosmos pro výrobu umělých tuků, poživatin a mýdla, Česká akciová mlékárna, parní pila, pivovar, městská plynárna aj.

V blízkosti Čáslavě leží město Žleby s památným zámekem, v němž jsou uloženy bohaté historické sbírky, městys Žehušice s květinovými plantážemi a rozsáhlou oborou, zámek Kačina u Nových Dvůrů atd. Vděčné jsou výlety do blízkých Železných hor ke zříceninám hradu Lichnice, k údolní přehradě na řece Doubravce u Pařížova a u Seče na horní Chrudimce.

Českobratrský evangelický sbor čáslavský vznikl již v době toleranční. Když Josef II. vydal roku 1781 patent o náboženské snášenlivosti, hlásili se četní obyvatelé k evangelickému náboženství v celém čáslavském kraji. Kruté pronásledování, které trvalo nepřetržitě od Bílé hory až do posledních let vlády Marie Terezie, nevyhladilo u mnohých víru otců a vzpomínky na doby, kdy celý kraj se hlásil buď ke straně podobojí, nebo k učení Českých bratří. Vyznavači Jednoty v době předbělohorské se připomínají v Čáslavi, Třeboníně, Přibyslavicích, v Turkovicích, samostatný sbor pak v Krchlebech u Čáslavě, kde jeho správcem v letech 1592-1596 byl Jan Jafet, významný historik.

Po vydání tolerančního patentu utvořily se na Čáslavsku sbory v Semtěši (1782), v Opatovicích a v r. 1784 v Močovicích. Tu byla kolébka dnešního čáslavského sboru. Nejprve se naši otcové shromažďovali v soukromých domech, později si vyžádali na knížeti Auerspergovi vyhořelou sýpku, z níž upravili modlitebnu a byt pro duchovního. Hranice močovického sboru sahaly od Kolína až za Havlíčkův Brod. Během 19. století tu vznikly samostatné sbory v Horní Krupé, Libenicích (1827), v Kolíně (1868) a v Kutné Hoře (1890).

První kazatelé sboru pocházeli z Uher (Ondřej Akoš, Vincenc a Benjamin Kiš). Ti vedli sbor v těžkých začátcích v letech 1784-1814. Prvním českým duchovním byl Josef Nešpor. Za něho

postavena fara a modlitebna rozšířena. Působil v Močovicích až do své smrti s tříletou přestávkou, kdy přijal místo v českém exulantském sboru v Táboře v Pruském Slezsku. Za jeho nepřítomnosti vedl sbor Matěj Kubeš ze Kšela u Českého Brodu. Po smrti svého otce r. 1837 se stal farářem v Močovicích Pavel Nešpor, který dokončil právě bohoslovecká studia ve Vídni. Ten stál v čele sboru do roku 1887. Jeho přičiněním změnil se sbor od základů. Po dlouhých jednáních rozhodnuto v r. 1861, aby místo zchátralé modlitebny byl postaven důstojný nový chrám, a to v Čáslavi. Tu zakoupeno uprostřed města vhodné stavební místo a v roce 1864 položen základní kámen. Stavba dokončena v roce 1869. Krásný čáslavský chrám je trvalým pomníkem obětavosti našich předků a jejich lásky k Boží věci.

Svému účelu byl odevzdán 6. července 1869, kdy český lid vzpomínal pětistého výročí narození M. Jana Husa a kdy také byla uspořádána první národní pouť do Kostnice. Jistě i okolnost, že slavnost byla vhodně spojena s památkou Husovou, způsobila, že k posvěcení čáslavského chrámu se sjelo na 25.000 lidí z Čech i z Moravy. Senior J. Janata složil k této příležitosti slavnostní proslov, jehož část tvoří píseň Zahradu znám jednu roztomilou.

Po slavnostních bohoslužbách byl uveden v úřad kazatelský v novém chrámu mladý farář kolínského sboru Čeněk Dušek.

Za faráře Pavla Nešpora byl v Čáslavi otevřen evangelický učitelský ústav (1871). Byl vydržován s velikými oběti evangelíky z Čech, Moravy a Slezska až do státního převratu po první světové válce. Od r. 1920 byl postátněn. Trval do r. 1942, kdy byl zrušen. Ústav byl významnou složkou našeho celocírkevního života a měl silný vliv na vysokou úroveň čáslavského sboru. Vychoval řadu výborných učitelů, kteří se osvědčili jako dobří pracovníci ve škole i v životě veřejném a církevním. Na něm působil jako katecheta v prvním roce po založení farář Jan Karafiát, spisovatel Broučků. Prvním ředitelem byl Karel Utíkal, potomek českých exulantů z Husince v Pruském Slezsku (do r. 1877). Po něm vedl ústav do r. 1904 Josef Jerie, výborný učitel a příznivec studentů. Posledním ředitelem soukromého ústavu byl Václav Ptáček, pedagogický a církevní spisovatel. Zemřel r. 1920.

Po faráři Pavlu Nešporovi byl duchovním správcem sboru farář Dr. František Kozák (1887-1925), církevní spisovatel a vydavatel časopisu Hus. Jeho zásluhou postavena v r. 1910 pro učitelský ústav nová budova, která je dosud majetkem celé církve. V jubilejním roce Husově (1915) založil Dr. Kozák sirotčinec Husův asyl, vydržovaný převážně obětavostí členů čáslavského sboru. Se svou chotí Zdeňkou dal podnět k založení ženského dobročinného spolku Marta (1889). Za dlouhou dobu svého trvání vykonal spolek velmi mnoho v práci sociální. Faráři Kozákovi pomáhali ve sborové práci vikáři. Mimo jiné tu působili pozdější profesori Husovy fakulty Dr. Frant. Žilka, Dr. Frant. Bednář a Dr. Sl. Daněk.

Od r. 1926 do 1943 vedl sbor farář Rudolf Lány. Za něho byla vystavěna nová fara se síní Komenského, opraven kostel a doplněny zvony. V letech 1944-1946 byl farářem Jan Smetánka, od 1. ledna 1947 stojí v čele sboru farář Vladimír Jerie, pravnuke ředitele Josefa Jerieho.

Čáslavský sbor čítá dnes 2.196 duší v 49 obcích. Má filiální sbor v Bousově, kazatelské stanice ve Vrdech a Žehušicích. Občas se konají služby Boží na Puchři. Náboženství se vyučuje ve 27 školách. V této práci vypomáhá br. faráři katechetka s. Olga Nešporová a několik bratří učitelů. Nedělní školu vede sestra Věra Jeriová s řadou ochotných spolupracovníků. Také sdružení mládeže si vede čile. Pěvecký sbor řídí br. profesor Jan Spáčil a odborný učitel br. Jaroslav Machotka. Pilné Marty pracují dnes horlivě jako sociální odbor sboru. Husův asyl pod vedením vlastního kuratoria pečuje o 20 dětí. Staršovstvo, v jehož čele stojí ředitel škol v. v. br. Jan Veska, je dobrou oporou br. faráře.

Práce ve sboru není malá. Stavějí se jí v cestu četné překážky, jako rozptýlenost sboru a jiné těžkosti. Konáme ji však bez stýskání v pevné důvěře, že Bůh se přizná k naší práci a že lidu svého neopustí.

Čáslav

in: Církev v proměnách času (1918-1968), Kalich, Praha 1969
Čáslav, Husova 159, okres: Kutná Hora, seniorát: chrudimský

Po první světové válce stáli v čele sboru vynikající muži: farář dr. František Kozák a kurátor Václav Havelka. Sbor čítal tehdy 1.822 duší rozptýlených ve více než padesáti obcích a osadách. Po přestupovém hnutí počet duší vzrostl asi o 20%. Postátnění bývalého evangelického učitelského ústavu (zal. 1871) ovlivnilo nepříznivě život sboru tím, že studenti přestali hromadně navštěvovat bohoslužby a vypomáhat při vyučování náboženství. Po odchodu faráře Kozáka na odpočinek v r. 1925 byl zvolen farářem Rudolf Petr Lány, pod jehož vedením sbor postavil novou faru, provedl velké opravy Husova asyly, opravil kostel a to vše nákladem téměř 700.000 Kč. Obětavost sboru byla pozoruhodná, uvážíme-li že vydržoval ze svých prostředků i evangelický sirotčinec, Husův asyl, založený 1915. Významnou činnost vyvíjel i ženský dobročinný spolek Marta, který za prvních 50 let svého trvání poskytl dary v hodnotě 320.000 Kč. Za vedení učitele Rud. Formana scházelo se ve Sdružení mládeže až 70 mladých lidí, kteří měli i svůj vlastní časopis. V okupaci přinesl sbor těžké oběti na životech svých členů. R. 1944 zemřel farář Lány a jeho nástupcem se stal Jan Smetánka. Kurátorem v letech 1937-1945 byl Josef Vančura.

Po válce se sbor věnoval intenzivnímu vzdělávání svých presbyterů, aby z nich vytvořil pevné opory sborového života. Roku 1948 se rozešel spolek Marta, založený 1889; jeho členky vstoupily nejprve do sociálního odboru sboru a později do odboru křesťanské služby. Roku 1952 byl uzavřen náš sirotčinec v Husově asyly a z budovy se stal Domov odpočinku pro vysloužilé kazatele. Od r. 1952 do r. 1957 přestavoval sbor své varhany a vynaložil na to přes čtvrt milionu korun. R. 1960 převzal stát obě budovy našeho bývalého učitelského ústavu. V přítomné době připravujeme velkou opravu kostela, kterou chceme důstojně oslavit sté výročí jeho postavení r. 1969.

V r. 1946 odešel farář Jan Smetánka a jeho nástupcem byl zvolen farář Vl. Jerie, který nastoupil svoji službu 1.1.1947. Sbor má nyní dvě kazatelské stanice: v Bousově a v Žehušicích. Sbor se nyní znovu upevňuje, byly zavedeny společné bohoslužby dětí s dospělými každou poslední neděli v měsíci, obnovuje se činnost konfirmované mládeže a každý měsíc se pořádají oblíbené sborové besedy. Při mimořádných shromážděních v posledních letech (konference Evang. Díla 1948, celocírkevní evangelizační sjezd 1950, slavnost posvěcení varhan 1957, slavnost 175. výročí založení sboru a 90.výročí postavení kostela 1959, společné bohoslužby s Jednotou bratrskou u příležitosti odhalení pamětní desky jejich biskupu Václavu Vančurovi 1957) tu vždycky byl náš kostel naplněn do posledního místa. Pod vedením faráře Jerie působil ve sboru jako vikář Josef Batelka od vánoc 1947 do září 1948, kdy odešel na samostatné místo v Opatovicích. Příležitostnými pomocníky faráře jsou pensionovaní duchovní z Domova odpočinku v Husově asyly. Kurátory sboru byli v poslední době: Jan Veska (1945-58), Jan Spáčil (1958-64) a Jaroslav Hartman od r. 1964 dodnes.

(Vladimír Jerie ?)

Čáslav

in: Církev v proměnách času (1969-1999), Kalich, Praha 2002
286 01 Čáslav, Jana Karafiáta 159, o. Kutná Hora, seniorát: Chrudimský

rok založení: 1782 H.V. (do 1866 sídlo Močovice u Čáslavi)

počet členů: 1918 – 1.854, 30 – 2.350, 65 – 1.744, 98 – 408

počet obcí: 40

Kaz. stanice: Bousov od 1912 (FIL 1937-56, pak opět KST)

Dříve i Habry (od 1911 vyznání HV i AV, později ke sboru Vilémov)

Život čáslavského sboru byl na konci 60. let poznamenán opravami kostela. Zřejmě také pod vlivem velkých oprav ustoupila poněkud do pozadí duchovní práce, takže v roce 1969 končí svou činnost kroužek křesťanské služby, který za dobu svého působení vykonal mnoho potřebných návštěv u členů sboru. Farářem byl v této době Vladimír Jerie (od 1947) a kurátorem Jaroslav Hartmann (od 1964). Na počátku 70. let "normalizace" stlačila sborové dění na minimum. Mnoho lidí z okraje sboru přestalo udržovat se sborem kontakt. Ubylo dětí na biblických hodinách a při konfirmacích. R. 1974 bylo zvoleno nové staršovstvo, kurátorem se stal M. Pospíšil. V tomto staršovstvu bylo už jen velmi

malé zastoupení z okolních obcí. R. 1976 M. Pospíšil z funkce odstoupil a byl vystřídán J. Prokopem. Sbor se zabývá zejména různými hospodářskými záležitostmi a velká část duchovní práce zůstala na faráři sboru. Přes snahu se nedaří udržet kontakt s rozptýlenými údy sboru.

R. 1978 MěNV rozhodl o demolici „Husova azylu“, který v této době sloužil jako domov pro starší kazatele, do důchodu odchází Vladimír Jerie. Na jeho místo r. 1979 nastupuje farář František Pavlis. Sbor pokračuje v přestavbě a opravách farní budovy. Počet členů sboru se v tomto období postupně stabilizuje. Objevuje se první ovoce pastorační práce faráře: do sboru se vracejí někteří z těch, kteří kdysi odpadli. Na počátku 80. let začíná v úzkém kroužku pracovat mládež. F. Pavlis odchází ze sboru v roce 1986. Po roce administrování je zvolen r. 1987 farářem Bohumil Baštecký. Pod jeho vedením prochází sbor rokem 1989, který změnil vnější podmínky pro práci církve. Sbor na nové možnosti práce nejprve téměř nereaguje. Přesto přicházejí do sboru noví lidé, křest dospělých již není výjimkou. Rozrůstá se práce s dětmi i mládeží. Do práce sboru se zapojují i nedávní členové mládeže, objevují se evangelikální, až charizmatické důrazy. 1990 je zvoleno omlazené staršovstvo, v jehož čele stanula Ing. Jitka Richterová.

Církev požádala o vrácení budov bývalého Komenského evangelického učitelského ústavu a pod vedením kurátorky sboru začíná příprava na otevření střediska Diakonie „Marta“ – denního stacionáře pro kombinovaně postižené děti. R. 1992 toto středisko zahajuje svou činnost pod jménem „Marta“ a svou činnost postupně rozšiřuje. V 1992 zastupuje B. Bašteckého, který je rok na studiu v USA, emeritní farář Zdeněk Jokl. V této době se provádí velká oprava fary. V r. 1993 vystřídal B. Bašteckého na místě faráře Pavel Jun. V r. 1994 odchází ze sboru část bývalé mládeže do Apoštolské církve v Čáslavi, ovšem ani zde dlouho nezůstávají. R. 1996 se začíná se značnou podporou státu opravovat kostel. V první etapě je opravena jeho statika, připravují se opravy střech. Od r. 1997 je kurátorem Jiří Starý. Ve sborovém společenství najdeme všechny generace. Téměř však chybí lidé z venkova. Těžištěm života sboru jsou bohoslužby, biblické hodiny zatím jsou ne zcela doceněnou šancí k vytváření společenství u Slova.

Pavel Jun

Čáslav

in: Církev v proměnách času (2000-2017), Kalich-Praha 2019
286 01 Čáslav, Jana Karafiáta 159 seniorát Chrudimský
rok založení: 1782 h.v. (do 1866 sídlo Močovice u Čáslavi)
počet členů: 1918 – 1854, 1930 – 2350, 1965 – 1744, 1998 – 408, 2018 – 235
kaz. stanice: 0 dříve Bousov od 1912 (FIL 1937-1956, pak opět KST až do r. 2017)
dříve i Habry (od 1911 vyznání h.v. i a.v., později ke sboru Vilémov (! jf))

Sbor se scházel k pravidelným bohoslužbám (do roku 2006 i v kazatelské stanici v Bousově, tato kazatelská stanice byla roku 2017 zrušena), pravidelným biblickým hodinám dospělých (vedle Čáslavi také ve Vinařích, Třemošnici a v Horkách), mládeže i dětí. Do roku 2017 se konala pětkrát konfirmace.

Výraznou skupinou ve sboru byla mládež, která vedle mnoha pobytů (často společných s dětmi) pravidelně připravovala vánoční představení s vlastnoručně natočenými filmy a divadelní hrou s hudbou.

Z této dlouholeté aktivity zůstala hudební skupina Abakuk a Čáslavská filmová a divadelní společnost (ČFDS). Patří k nim i Čáslavský hudební festival, který se koná na zahradě Diakonie a v posledních letech jej připravuje seniorátní odbor mládeže Chrudimského seniorátu.

Do roku 2008 trvala intenzivní spolupráce s reformovaným sborem v holandském Zaandamu. Byla velkým přínosem pro tvorbu společenství mládeže.

Pravidelně *jsme se setkávali* při modlitebních a bohoslužebných shromážděních s bratřími a sestrami z ostatních církví čáslavské ekumeny. Od roku 2000 do roku 2006 místní skupina České křesťanské akademie (za účasti římských katolíků, husitů a českobratrských evangelíků) připravovala přednášky pro veřejnost.

V roce 2009 byly dokončeny patnáct let trvající práce na opravě exteriéru i interiéru kostela. V letech 2014-2015 proběhla generální oprava farního bytu za podpory německého Gustav-Adolfského spolku (Gustav-Adolf-Werk).

Sbor se také angažoval v životě města. Největší ohlas ve městě mívalo pravidelné vánoční setkání v kostele při svíčkách spojené s výstavou výtvarných prací žáků soukromého výtvarného oboru *Blahoslavy Procházkové*. V posledních letech se pravidelně připojujeme k akci Noc kostelů a ve spolupráci s Diakonií pořádáme také Férovou snídani a Vánoční krabici od bot.

V roce 2017 byl znovuobnoven Dobročinný spolek Marta, který při sboru působil od roku 1889 do roku 1948, Spolek se věnuje dobročinné, charitativní a vzdělávací činnosti a sdružuje členy sboru i zájemce z řad veřejnosti.

Čáslavský evangelický sbor je partnerským sborem Diakonie ČCE. Ve středisku čáslavské Diakonie se pravidelně konají biblické chvílky pro klienty i zaměstnance. Společně se základní školou speciální Diakonie Čáslav a čáslavským střediskem Diakonie Střední Čechy slavíme Vánoce i Velikonoce.

Kurátory sboru byli v této době Jiří Starý (1997-2008), Terezie Korábková (2008-2012), Miroslav Richter (2012-2014), Václav Homolka (2013-2020) a Daniel Korábek (od 2020).

Faráři sboru: Pavel Jun (1993-2013), Jaroslav Fér (2013-2015), Drahomíra Dušková Havlíčková (od roku 2015).

Pavel Jun, *doplnění Jf*

Čáslav

in: Po stopách památek reformace v České republice, projekt "dědictví reformace", editor MUDr. Mahulena Čejková, Praha 2011

V podhůří Železných hor, nedaleko Kutné hory leží na říčce s krásným jménem Brslenka starobylé město Čáslav (231 m n.m. přes 10 000 obyvatel). Není odtud daleko do Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Železné hory a na Sečskou přehradu na řece Chrudimce.

Kolem roku 1260 založil král Přemysl Otakar své další královské město – Čáslav. Vedla tudy stezka spojující Čechy s Moravou. Nejvýznamnější historickou památkou města je raně gotický farní kostel sv. Petra a Pavla. Jeho stavba byla zahájena na konci 13. století na místě původního románského kostela sv. Michala. Najdeme jej uvnitř: dodnes slouží jako sakristie. Ve městě je zčásti zachováno gotické opevnění. Jeho součástí je i tzv. Otakarova věž nedaleko Brodské brány. Barokní radnice s Žižkovou síní pochází z roku 1766. Na náměstí stojí pomník Jana Žižky od J. V. Myslbeka z roku 1881. Pomník M. Ulického od B. Kozáka před kostelem připomíná povstání z roku 1627. V jeho čele stál čáslavský kaplan Matouš Ulický, který byl pro vzpouru popraven.

V roce 1420 dobyl město Jan Žižka. O rok později se v kostele sv. Petra a Pavla konal zemský, tzv. „Čáslavský“ sněm. Na něm byl přijat husitský program a ustavena dvacetičlenná zemská vláda, v níž poprvé zasedli také zástupci měst. Členem této vlády byl zvolen i Jan Žižka. Během dalších staletí sužovaly město války a požáry. V 18. století se Čáslav stala významným správním centrem, jehož rozvoj pokračoval v 19. i 20. století.

Tajní evangelíci na Čáslavsku se v době protireformace scházeli po rodinách v mnoha okolních vesnicích. Po vydání Tolerančního patentu se přihlásili k helvetskému vyznání a v roce 1783 vznikl sbor. První kazatelé přišli z Uher. Při bohoslužebných shromážděních se věřící scházeli ve stodolách, nejčastěji v původním sídle tolerančního sboru v Močovicích, kde byla ze staré sýpky v roce 1785 postavena modlitebna a později i fara. Modlitebna sloužila mnoho let.

V polovině 19. století vznikla myšlenka přenést sbor do Čáslavi a vybudovat kostel. Teprve vydání Protestantského patentu v roce 1861 o zrovnoprávnění církví urychlilo povolení stavby. Základní kámen byl položen v květnu 1864. V roce 1866 vyhořela modlitebna i fara v Močovicích. Tato smutná událost rozhodla, že sídlem sboru bude Čáslav. Výstavba kostela byla svěřena chrudimskému staviteli F. Schmoranzovi st., který navrhl stavbu v novogotickém stylu. Je to trojlodní kostel s věží, která se podobá věži čáslavského kostela sv. Petra a Pavla. Posvěcení kostela 6. července 1869 se stalo velkou slavností pro celou církev. Vždyť byl otevřen od toleranční doby největší evangelický kostel v Čechách. Během let byl několikrát nákladně opravován. V roce 1928 byla na místě staré fary otevřena nová, se síní Komenského a bytem pro kazatele. 21. června 2009, při příležitosti 225 let trvání sboru a 140 let od postavení kostela byl čáslavský kostel po celkové rekonstrukci znovu slavnostně otevřen. Připomeňme ještě, že v roce 1872 byl v Čáslavi otevřen reformovaný učitelský ústav, jediný svého druhu v Čechách. Jedním z učitelů byl také Jan Karafiát.

(Mahulena Čejková)

Čáslav in: Protestantské školství v Čechách a na Moravě, napsal Emanuel Havelka, Dědictví Komenského, čís. 122, s. 115, Praha 1910

R. 1867 usnesla se evang. ref církev v Čechách a na Moravě zřídit *s o u k r o m ý e v a n g, u č i t e l s k ý ú s t a v v Č á s l a v i*, aby v něm byli vychováváni učitelé hlavně pro evang. školy. Proto musela čáslavská církev založit vlastní evang. školu, jako cvičnou školu při ústavě. Byla otevřena ke konci května r. 1869. Prvním učitelem stal se Karel Utíkal z Lysé, potomek českých emigrantů z Husince v Pruském Slezsku. Škola umístěna pro nedostatek školní budovy v budově farní.

Když po dosaženém ministerském povolení byl seminář r. 1871 otevřen, zvolen Utíkal jeho ředitelem. Dosavadní úřad učitelský na církevní škole konal s mnohým stýskáním do nepravdělného odvádění skrovného služného. Církev zůstala mu ještě přes 180 zl. dlužna.

Po Utíkalovi zvolen za učitele Čeněk Váša, učitel v Nosislavi na Moravě. Leč již r. 1874 odešel do Krabčic, zase pro nesprávné odvádění služného od církve. Na jeho místo povolán Jan Kořen, právě vyšlý chovanec zdejšího semináře, a to jakožto církevní učitel, od celé církve volený a placený. Pojištěn mu od celé církve plat týž, co farářův obnášel, 400 zl., na jednotlivé oudy dle přímých daní repartovaný.

Učitel J. Kořen zvolen r. 1875 za učitele do semin. přípravy. Za círk, učitele ustanoven od církve. představenstva Václav Vančura z Kalabousku, bývalý chovanec čáslavského semináře. Když učitel Vančura odešel r. 1877 na jiné působiště, zvolen učitelem Pavel Zajíček, taktéž, jako oba předešlí, abiturient ev. čáslavského semináře. R. 1880 nabyta škola práva veřejnosti. Počátkem školního roku 1880/81 rozšířena o dvojtřídní školu cvičnou. Jednoho cvičného učitele platí čáslavský evang. sbor, druhý učitel dostává služné z pokladny ústavu. Jelikož posavadní místnosti ústavu, jmenovitě cvičné školy, naprosto nevyhovovaly, vystavěna budova nová, do které se ústav s cvičnou školou r. 1910 přestěhuje. Služné cvičných učitelů rovná se služnému učitelů škol obecných veřejných v Čechách. Cviční učitelé mají s kandidáty mnoho práce, byť ústav byl jen o 2 alternujících ročnících. Každého druhého roku ve IV. ročníku konají se týdně 3 pokusy v každé třídě a střídavě 2 praktické výstupy.

Ředitelem ústavu a tedy i cvič. školy po Utíkalovi byl Josef Jerie, nyní jest Václav Ptáček. Ústav učitelský s cvič. školou nabyt práva veřejnosti r. 1883. První zkouška maturitní konala se na ústavě r. 1884, abiturientů bylo 7. Před r. 1884 chodili abiturienti skládati maturitní zkoušky zprvu do Kutné Hory, pak do Král. Hradce.

S počátku byl seminář o 3 ročnících, r. 1874 rozšířen na 4 ročníky a spojena s ním příprava. R. 1881 byl seminář opět zredukován na 2 střídající se ročníky a r. 1895 zrušen i s ústavem spojený internát pro nedostatek místností. Za dobu trvání bylo do semináře přijato (do r. 1898) 252 chovanců, z nich 167 ústav absolvovalo. Abiturienti působí jako učitelé dílem na evang. školách soukromých, dílem na školách veřejných s menšinou neb většinou žáků evangelických.

Bousov in: Protestantské školství v Čechách a na Moravě, napsal Emanuel Havelka, Dědictví Komenského, čís. 122, s. 117, Praha 1910

Dle toler. patentu a s povolením knížete Adama z Auersperků odškolila se evang. obec bousovská ze školní obce ronovské již r. 1784, zřídívši zatímni školu soukromou, která však brzy zanikla. Teprve na podnět seniora Janaty a přičiněním časlavského faráře P. Nešpora bylo vnesením c. k. místodržitelství v Praze r. 1868 znovu povoleno evangelíkům z Bousova a okolí založiti evang. školu v Bousově. K volbě učitele přikročilo se 13. září 1868 a většinou hlasů zvolen učitelem F r a n t. Š t o l c, jenž týden na to začal vyučovati v propůjčené světnici pí. Havelkové. Evangelíci z Vlnář a z Loučic při volbě se svým kandidátem propadnuvše, hrozili odpadnouti. Někteří skutečně se odtrhli. Kromě toho sotva uplynulo šest neděl vyučování, vznikl v obci požár, který zničil 11 budov a mezi nimi částečně i tu, v které se vyučovalo. Nastalo vyjednávání, má-li se dále vyučovati, aneb všeho nechati, když tak kruté osudy školu potkávají hned v začátku. Rozhodnuto, aby se vyučovalo a konaly se přípravy k stavbě. Objednán plán a rozpočet. Však zhotovenou stavební repartici nechtěly zase potvrditi státní úřady. Vyšlyť zatím nové zákony školní. Ty prohlásily všechny evangel. školy, před tím s katolickými rovnocenné, za soukromé. To otráslo školami starými a zdejší až k rozpadnutí. Učitelé při nastoupení zaručeno platu 210 zl. Odpadnutím více než polovice přiškolených dostal však první rok toliko 90 zl. a druhý 110 zl. mimo stravy. Když pak třetího roku volán byl do Dvakačovic, odkud se mu nabízelo 250 zl. ročně, tu teprve rozhodli se Bousovští, že mu dají tutéž sumu, když se jim zaváže zůstatí do vystavění školní budovy.

Přes všechny nehody přikročilo se r. 1870 k stavbě nové školy. Zbylí přiškolení vymínili si na Bousovských, že ponесou veškeré vydržovací i stavební výlohy i za odpadlé. Na podmínku tu Bousovští přistoupili a kromě toho veškerý stavební materiál zdarma přivezli. Hotové vydání obnášelo 4582 zl., na darech obdrželi 1668 zl. a již o vánocích 1870 přeneseno vyučování do nové školy.

Vydržovati školy vlastní vedle škol obecných velice tížilo evangelíky a nepřestávali se dovolávati úlevy. Vše bylo marné do vydání pověstné školní novelly, až když v té příčině vyslané r. 1883 od generální synody h.v. deputací císař odvětil, že uznává, že evangelíkům v spoluvydržování obecné školy děje se křivda a že dá vše vyšetřiti a postará se o nápravu, tu teprve zavládla jistá naděje na lepší budoucnost. Však trvalo to ještě dosti dlouho, než byli evangel. učitelé vybízeni podávati škol. radám všeliká statistická data. Konečně r. 1888 rozhodl český sněm udělovati zemskou subvenci školním presbyterstvům, která vydrží evang. školu s právem veřejnosti, jako náhradu za vydržování třídy a učitele při obecné škole, kterou evang. škola zastupuje. Zdejší škole dostalo se tehdy 190 zl. a povolovaná subvence každoročně pomaloučku stoupala, až nyní po 20 letech dostoupila 850 K ročně. Subvencemi ulehčeno poplatnictvu a i učitel dostává pořádněji své skrovné služné, ale těžko pochopiti měřítko, kterým se referent při udělování řídí.

Povolovanou subvencí škole nahraňuje se učitelské místo, které by se při obecné škole musilo zříditi. Sotva by se našel učitel, který by ještě po dvaceti letech, kdy se subvence udílí, sloužil za 850 K, neboť příspěvky, které se mu dostávají od jiných korporací, jsou příliš nepatrné, než aby mohly jen trochu býti porovnány se služným učitelů na obecné škole. — „Já ku př.“, píše učitel Štolc, který posud na škole působí, „po 40letém def. učitelování mám nyní naději asi na 2230 K ročního služného, aneb, kdybych šel do pense, as na 580 K pense, kterou mi presbyterstvo předplácí u vid. spolku; a chci-li opravdu žíti po lidsku do smrti, tedy jsem si musel ze svého služného zaplatiti 584 K do zem. pens. fondu českého. Ten však nám počítá služební čas jen od r. 1895 a tak jsme my staří pořád bití za obětování majetku a zdraví.“

<https://mistareformace> , webové stránky 'Místa reformace'

'Toleranční modlitebna a fara' Močovice

V Močovicích, obci cca 3 km západně od Čáslavi, se evangelický reformovaný (h.v.) sbor ustavil v roce 1782. Přestože členové sboru odmítli nabídku knížete Jana Adama Auersperga (1721-1795) převzít novostavbu nevysvěceného kostela v Tupadlech (s podmínkou vzniku sboru církve a.v.), dostali od něho spáleniště špýcharu v Močovicích a postavili na něm toleranční modlitebnu, na kterou navazoval stísněný byt faráře.

Slavnostní otevření modlitebny se konalo 12. září 1785 s promluvou prvního močovického faráře (1783-1787) Ondřeje Ákoše (?-1832) z Novajidrany na severovýchodě Maďarska. Slavnostním kazatelem byl farář Samuel Szeremley, první - a jediný - kazatel (1783-1787) evangelického reformovaného sboru v Sánech.

Po letech, po odchodu faráře (1789-1814) Benjamin Kisse st. (1751-1833), získal sbor od Karla Auersperga i vedle kostela stojící budovu myslivny, ze které v roce 1816 za faráře (1814-1837) Josefa Nešpora (1782-1837) vznikla již prostorná fara a vnitřek tolerančního kostela byl rozšířen o dřívější farní místnosti.

Kostel i fara shořely při požáru v den Nanebevstoupení 10. května 1866, za faráře (1838-1887) Pavla Nešpora (1814-1897, viz foto). To již v Čáslavi rostla novostavba novogotického kostela a vzápětí sem bylo přeneseno i sídlo sboru. Následně byl pozemek v Močovicích prodán. Nyní stojí na místě toleranční fary dům čp. 39.

Evangelický kostel Čáslav

Evangelický reformovaný (h.v.) sbor v Čáslavi vznikl roku 1783 v Močovicích. Po vydání Protestantského patentu 1861 se sbor rozhodl přesunout do Čáslavi. Roku 1864, za faráře (1838-1887) Pavla Nešpora (1814-1897), byl položen základní kámen nového kostela. Roku 1866 se od sousedního stavení rozšířil požár a zachvátil kostel i faru v Močovicích. O 8 dní později se podařilo koupit dům v sousedství nově budovaného kostela v Čáslavi. Čáslavští evangelíci byli tou dobou obviněni ze spolupráce s nepřátelskými Prusy. Bohoslužby se do začátku adventu 1866 konaly v hostinci 'U Bílé růže' a další tři roky v rozestavěném kostele. Ten byl 'vysvěcen' za velké účasti 6. července 1869 českým superintendentem (1863-1889) Janem Veselým (1813-1889). Z tohoto roku pocházejí i varhany, které prodělaly velkou rekonstrukci, z mechanických na pneumatické, roku 1957.

Mezi lety 1871 až 1922 v Čáslavi fungoval evangelický učitelský ústav, kde dnes sídlí středisko Diakonie ČCE. Na počátku, v letech 1873-1875, působil na učitelském ústavu Jan Karafiát. V Čáslavi fungoval i evangelický sirotčinec Husův asyl, a to mezi lety 1915 až 1952. Ve sboru pracoval od roku 1889, na podnět faráře (1888-1925) Františka Kozáka (1857-1926) a jeho manželky Zdenky, také dobročinný ženský spolek 'Marta'; jeho činnost byla násilně zastavena v roce 1948. Budova fary, s Komenského síní v suterénu, byla postavena v roce 1928, za faráře (1926-1944) Rudolfa Petra Lanyho (1887-1944), podle projektu architekta Bohumíra Kozáka (1885-1978).

Zajímavost

Při slavnostním otevření kostela 6.7.1869 byl ordinován kolínský farář Čeněk Dušek, pozdější poslední superintendent evangelické církve h.v. v Čechách.

Od října 2021 je k dispozici turistická vizitka CZ 5281 'Evangelický kostel v Čáslavi'.

Evangelický areál Čáslav

Areál čáslavského evangelického, původně h.v., sboru zahrnuje pozemek kolem kostela a fary. Na západní straně, s výhledem na Podměstský rybník, ho ohraničuje část městských hradeb ze 2. poloviny 13. století. Po požáru kostela a fary v původním sídle sboru v Močovicích začátkem května roku 1866 zakoupil sbor během několika dní přízemní budovu čp. 159 vedle kostela, jehož stavba již probíhala od roku 1864, a upravil ji na faru, za faráře (1838-1887) Pavla Nešpora (1814-1897). Kromě bytu faráře byla roku 1869 zřízena v budově fary evangelická škola, od roku 1890 s právem veřejnosti. V roce 1910 byla škola přesunuta do nové budovy Učitelského ústavu a zanikla spolu s ním roku 1921, za faráře (1888-1925) Františka Kozáka (1857-1926).

Současná, patrová, budova fary byla postavena v roce 1928 za faráře (1926-1944) Rudolfa Petra Lanyho (1887-1944) podle projektu architekta Bohumíra Kozáka (1885-1978). Kromě bytu faráře je v *1. patře* presbyterna a farní kancelář a naopak Komenského síň v *suterénu* budovy slouží pro bohoslužby během zimního období.

Vedle kostela zůstala na hradbách zachována jedna z řady bašt městského opevnění. Jako čp. 158 v ní byl původně zařízen byt pro kostelníka. Po roce 1989 se zde scházel skautský oddíl. V roce 2020 proběhl projekt rekonstrukce Bašty, který umožňuje *bezbariérový přístup*. Realizace *'Bašta pro všechny'* získala 1. místo v celostátní soutěži Památka roku 2020 v kategorii menších oprav do dvou milionů korun.

'Evangelická škola' Bousov

Evangelická škola byla v Bousově zřízena v roce 1867 čáslavským sborem církve h.v., za faráře (1838-1887) Pavla Nešpora. V nové budově začalo vyučování v prosinci 1870 a již roku 1875 získala škola právo veřejnosti. Zanikla ke 30. červnu 1922.

Bohoslužby se zde konaly už od roku 1888, i když kazatelská stanice formálně vznikla až roku 1912. Po roce 1989 čáslavský sbor budovu školy prodal, ale zaplacená byla jen základní splátka a firma zkrachovala. Následně obec budovu z roku 1870 zbourala a na jejím půdorysu a v obdobném vzhledu stojí dnes budova Obecního úřadu.

Evangelická kaple Zvěstovice

Po Tolerančním patentu se v oblasti Vilémova a nedalekých Zvěstovic přihlásili evangelíci jak k reformované (h.v.) církvi, tak k církvi luterské (a.v.). Luterští byli připojeni ke sboru a.v. v Opatovicích, reformovaní ke sboru h.v. v Močovicích. V letech 1862-1863, v návaznosti na Císařský patent, však společně postavili kapli obklopenou hřbitovem. Slavnostně kapli otevíral 23. března 1863 opatovický luterský farář a tehdy superintendent církve a.v. v Čechách Prokop Heřman Kryštufek (1802-1873) společně s močovickým reformovaným farářem Pavlem Nešporem (1814-1897), který kázal. Každoročně se v ní konaly bohoslužby obou církví. Podle domluvy bývala ročně čtyři shromáždění luterská a čtyři reformovaná.

Kaple byla v roce 1914 opravována, hned roku 1916 byla značně poškozena úderem blesku. V roce 1917 byl přikoupen pozemek a rozšířen hřbitov. Kaple byla opět používána od 29. června 1918. Od vzniku ČCE patří Zvěstovice k nedalekému sboru ve Vilémově.

Zajímavost

V období 1863-1918 byl při reformovaných bohoslužbách oltářní obraz *'Nanebevstoupení Páně'* podle dohody s luterskou církví zakrýván.

Evangelický hřbitov Močovice

Hřbitov v Močovicích, cca 3 km západně od Čáslavi, stojí v obci, kde vznikl toleranční reformovaný (h.v.) sbor, jehož sídlo bylo po požáru močovického kostela i fary přeneseno v roce 1866 do Čáslavi. Hřbitov vznikl bezprostředně po ustavení sboru v roce 1783. Roku 1859 byl rozšířen a byla obnovena hřbitovní zeď. Slavnostně otevřen byl 22. ledna 1860. Od roku 2014 je v majetku obce, která postupně opravuje zeď kolem hřbitova.

Na hřbitově jsou náhrobky Josefa Nešpora (faráře h.v. v Močovicích 1814-1824 a 1827-1837) a jeho syna Pavla Nešpora (faráře h.v. v Močovicích a Čáslavi 1838-1887), za něhož byl postaven evangelický kostel v Čáslavi (1865-1869).

Další náhrobky patří Václavu Vančurovi (1816-1863), zvěrolékaři ('hojecímu kováři') z Čáslavi a kurátorovi (1879-1903) Františku Výbornému (1838-1918).

Náhrobek Josefa Nešpora

Náhrobek na evangelickém hřbitově v Močovicích. Josef Nešpor (1782-1837) byl čtvrtým farářem tolerančního evangelického reformovaného (h.v.) sboru v Močovicích, cca 3 km západně od Čáslavi, v letech 1814-1824. Na krátkou dobu (1824-1827) přijal povolání do Bedřichova Hradce v pruském Slezsku, ale následujících deset let (1827-1837) působil opět v Močovicích. V letech 1816-1824 a opět v letech 1829-1837 byl seniorem Chrudimského seniorátu h.v. Po jeho předčasné smrti zvolil sbor jako svého faráře (1838-1887) jeho syna Pavla Nešpora (1814-1897).

Zajímavost

Při uprázdnění sboru byl farářem v Močovicích 1826-1827 Matěj Kubeš (1781-1855), tehdejší superintendent evangelické církve h.v. v Čechách (1820-1855).

Náhrobek Pavla Nešpora

Náhrobek posledního močovického a prvního čáslavského reformovaného faráře (1838-1887), za něhož bylo sídlo sboru změněno, Pavla Nešpora (1814-1897) na evangelickém hřbitově v Močovicích. Pamětní deska Pavla Nešpora je umístěna ve vchodu do evangelického kostela v Čáslavi.

Dost pravděpodobně byl v rodinném hrobě pohřben (16. dubna 1878) i předčasně zemřelý syn Pavel Nešpor ml. (1848-1878 v Čáslavi), starší bratr pozdějšího chrudimského faráře a seniora Josefa Nešpora ml. (1858-1932). Pavel Nešpor ml. od roku 1874 působil nějakou dobu jako katecheta v Kutné Hoře, v roce 1876 jako vikář h.v. sboru v Noslavi pro Brno a od roku 1877 jako evangelický farář v pruském Stroužném, vzdušnou čarou 6 km od Hronova.

Náhrobek Václava Vančury

Náhrobek na hřbitově v Močovicích. Václav Vančura (1816-1863) z Čáslavi byl 'hojecím kovářem', tedy zvěrolékařem, a dlouholetým presbyterem evangelického sboru h.v. v Močovicích. Spolu s farářem (1838-1887) Pavlem Nešporem koupili 5. února 1863 v Čáslavi pozemek pro stavbu evangelického kostela. Krátce nato, 29. července 1863, v nedožitých 47 letech umírá.

Náhrobek Františka Výborného

Náhrobek na evangelickém hřbitově v Močovicích. František Výborný (1838-1919) byl dlouholetým kurátorem evangelického reformovaného (h.v.) sboru v Čáslavi (1879-1903).

Zajímavost

Bezprostředně po požáru močovické evangelické modlitebny a fary 10. května 1866 u něho v Močovicích našla přístřeší rodina faráře Pavla Nešpora.

'Evangelický hřbitov' Čáslav

Evangelická část městského hřbitova v Čáslavi vznikla v roce 1884. Jde o spodní část hřbitova, od smuteční síně směrem k městu. Jsou tu pohřbeni evangeličtí faráři František Kozák (1857-1926) a Vladimír Jerie (1910-1992). Vedle toho je zde pohřben i ředitel (1877-1904) Evangelického učitelského ústavu Josef Jerie (1838-1904).

Náhrobek Františka Kozáka

Náhrobek ThDr Františka Kozáka (1857-1926), rodáka z Lísku u Jimramova, faráře evangelického sboru h.v. v Čáslavi (1888-1925), kam přišel ze sboru h.v. ve Velké Lhotě (1884-1888). Náhrobek je v evangelické části městského hřbitova v Čáslavi, která byla založena roku 1884. Ve vstupní části čáslavského evangelického kostela jsou umístěny dvě pamětní desky, oceňující nasazení a práci faráře Kozáka.

Náhrobek Josefa Jerie

Náhrobek v evangelické části městského hřbitova v Čáslavi. Josef Jerie (1838-1904), rodák z podkrkonošských Valteřic, působil na Evangelickém reformovaném učitelském ústavu v Čáslavi od jeho založení v roce 1872. Po předčasném úmrtí prvního ředitele Učitelského ústavu Karla Utíkala (1839-1871) se stal druhým ředitelem v letech 1877-1904.

Náhrobek Vladimíra Jerie

Náhrobek v evangelické části městského hřbitova v Čáslavi. Vladimír Jerie (1910-1992), rodák z Prosetína, pravnuke ředitele Učitelského ústavu Josefa Jerie, byl - po vikářování v Prusinovicích (1936-1940) a šestiletém působení na Vsetíně (1940-1946) - evangelickým farářem v Čáslavi (1947-1978).

Evangelický hřbitov Bousov

V roce 1840 byl do Bousova přenesen evangelický hřbitov z Vinař a postavena ohradní zeď i márnice. Slavnostně byl hřbitov otevřen před vánočními 1840, za močovického faráře (1838-1887) Pavla Nešpora. Roku 1858 byla nová zeď nahozena omítkou a opatřena shora krytinou. Další oprava proběhla v roce 1924, za faráře (1888-1925) Františka Kozáka.

Evangelický hřbitov Drobovice

Hřbitov v Drobovicích vznikl patrně vzápětí po vzniku evangelického reformovaného (h.v.) sboru v Močovicích v roce 1783. Roku 1855 byl hřbitov ohrazen novou zdí. V současnosti má hřbitov i katolické oddělení ve své horní části.

Na hřbitově je pohřben dlouholetý kurátor (1903-1932) tehdy již čáslavského reformovaného sboru a seniorátní kurátor Čáslavského seniorátu h.v. (1916-1922) Václav Havelka (1850-1932), předseda Generálního sněmu v roce 1918.

Náhrobek Václava Havelky

Náhrobek Václava Havelky na evangelickém hřbitově v Drobovicích u Čáslavi. Václav Havelka byl dlouholetým kurátorem evangelického sboru v Čáslavi (1903-1931), v letech 1916-1922 (sic!) také seniorátním kurátorem Čáslavského seniorátu h.v.

Předsedal Generálnímu sněmu v Praze ve dnech 17.-18. prosince 1918, na kterém se ustavila nynější Českobratrská církev evangelická spojením česky mluvících sborů luterské (a.v.) a reformované (h.v.) církve.

Učitelství ústav Čáslav

Učitelství ústav, nová budova z roku 1910, byla postavena za faráře Františka Kozáka (1857-1926), podle projektu architekta Čeňka Kříčky z Kolína. Dnes v budově sídlí čáslavské středisko Diakonie Střední Čechy. Na přední stěně budovy dole vlevo je relief Jana Amose Komenského a jeho heslo: 'Všechno ať se děje spontánně, ze všech skutečností ať je vyloučeno násilí'. Ve vestibulu hlavního vstupu je umístěna pamětní deska obětem nacismu z řad učitelů tehdy již, od roku 1923, státního ústavu (Rudolf Forman, 1890-1944, byl otcem filmového režiséra Miloše Formana).

V sousedství stojí budova původního Evangelického reformovaného učitelství ústavu z roku 1872, kde působil jako spirituál v letech 1873-75 spisovatel a reformovaný farář Jan Karafiát (1846-1929). Prvním ředitelem tohoto jediného evangelického středněškolského vzdělávacího zařízení, zřízeného reformovanou církví, byl v letech 1872-1877 Karel B. Utíkal (1839-1877). Druhým ředitelem, v letech 1877-1904, se stal Josef Jerie (1838-1904). Třetím a posledním ředitelem byl Václav Ptáček (1848-1920), v letech 1904-1920.

'Husův asyl' Čáslav

Evangelický sirotčinec 'Husův asyl' vznikl v Čáslavi roku 1915, zásluhou faráře (1888-1925) Františka Kozáka (1857-1926). Zakladatelem a provozovatelem byl čáslavský evangelický sbor, který 25. února 1915 koupil jednopatrový dům v tehdejší Rybenské ulici (dnes Rudolfa Těsnohlídka). Od roku 1926 sloužil Husův asyl i sirotkům z jiných církví. Po přestavbě budovy, jejímž vnějším důvodem byla také větrná smršť 4. července 1929, byla kapacita sirotčince 25 dětí.

Husův asyl vedlo sedmičlenné kuratorium: předsedal farář sboru, tři členy delegoval evangelický sbor a tři dobročinný spolek Marta. Dobročinný spolek byl nucen ukončit svou činnost hned roku 1949 a v roce 1952 byl nucen zrušen také sirotčinec. Budovu evangelický sbor pronajal ústředí Českobratrské církve evangelické, které ji zadaptovalo na byty pro faráře v důchodu.

Nakonec byl dům roku 1978 nuceně odprodán za náhradu cca 100 tisíc korun. Ubytování pro faráře v důchodu přesunula evangelická církev do Chrudimi a na místě a v okolí vzniklo sídliště pro několik tisíc obyvatel. Husův asyl stával v místech, kudy vede současná ulice Rudolfa Těsnohlídka.

Jaroslav Fér

Čáslav – 150 let Evangelického kostela

Architektonicky Stavba v pseudorománském slohu / uváděn i pseudogotický Trojlodní halová stavba se sedlovou střechou a hranolovou věží na SV a s polygonální apsidou / presbytářem na JZ. Před 150i lety: největší evangelický kostel v Čechách.

Projekt z roku **1864**, zadán roku **1863**, od Františka Schmoranze st. (*30.12.1814 Bělá u Rychnova n/Kněžnou - +4.4.1902 Slatiňany); od roku 1844 působil jako městský architekt v Chrudimi, bydlel ve Slatiňanech.

Pozemek s čp. 158 Původně zde stál Minoritský klášter, který vznikl cca **1250**, rozkvět zažil během 14. století, zanikl za husitských válek, klášterní komunita klášter pro jistotu opustila, patrně již roku 1421. Podle dosavadních archeologických výzkumů byl klášterní komplex situován na území od kostela přes farskou a Spáčilovu zahradu.

Kupní smlouva Dům čp. 158 koupili na základě 'smlouvy trhové' ze dne 5.února **1863** od paní Anny Zwanetti za 12.000 zlatých farář (1838-1887) evangelického reformovaného sboru v Močovicích Pavel Nešpor (1814-1897) a 'hojecí kovář' = zvěrolékař a dlouholetý bývalý presbyter Václav Vančura z Čáslavi (1816-1863).

Evangelický sbor v Močovicích Vznikl na základě Tolerančního patentu císaře Josefa II. ze 13. října 1781 hned následující rok **1782**, ve vesnici cca 3 km jižně od Čáslavi, a to jako *reformovaný* (helvetského vyznání). Po osamostatnění sboru v Libenicích za Kutnou Horou, v roce **1827**, nebyly již Močovice ve středu sboru a postupně získávalo stále větší význam nedaleké město; v Čáslavi se také usazovali mnozí členové sboru.

Přenesení sídla sboru do Čáslavi Už po roce 1848 začal sbor uvažovat o přenesení sídla do Čáslavi, především úsilím tehdejšího faráře Pavla Nešpora. **První žádost** směřovala městu Čáslav 20.února **1852**, na začátku Bachova absolutismu. Ve městě poté proběhla negativní petiční akce, z podnětu římsko-katolického děkana Pečenky. Sbor žádost stáhl.

Již 2. adventní neděli 1852 ale kázání mluvilo znovu o přesunu do Čáslavi; proti byli členové sboru z Močovic, a také z Potěh a Bousova. Přesto v roce **1853** podána **druhá žádost** na místodržitelství (v kronice užívá Pavel Nešpor označení 'c.k. námestnictví') do Prahy. Na základě žádosti poslal krajský úřad v Kutné Hoře do Močovic komisi, která uznala potřebu nových budov. Místně příslušný římsko-katolický vikář v Potěhách dobrozdání nedal, naopak uvedl negativa.

Léta ubíhala, 1. neděli po Trojici v roce **1860** sborové shromáždění téměř jednomyslně přijalo rozhodnutí zavázat členy sboru '40iletým salárem' a takto shromáždit cca 16 tisíc zlatých; k tomu měly přibýt 2 tisíce zlatých za prodej kostela a fary v Močovicích.

Záhy nato byl vydán 8. dubna **1861** (80 let po Tolerančním) tzv. Protestantský patent císaře Františka Josefa I., který zrovnoprávnil evangelíky jako občany a v mnohém uvolnil evangelíkům ruce. Vše se konečně rozeběhlo. Již 18. dubna šla na místodržitelství nová, **třetí žádost**, a 23. června vydalo c.k. místodržitelství v Praze, v dorozumění s evangelickou Vrchní církevní radou ve Vídni, rozhodnutí schvalující přesun sídla sboru do Čáslavi. Jen s výhradou jasného vyjádření sboru, které bylo dáno 25. srpna sborovým zastupitelstvem, když z 51 zastupitelů hlasovalo 44 pro Čáslav a pouze 7 proti. Nato vydalo místodržitelství 19. prosince 1861 definitivní rozhodnutí. Tehdy už žilo v Čáslavi přes 80 evangelických rodin, více než 400 členů sboru.

Rozpočet a finanční zajištění 'Valná hromada představenstva církve' 2. března **1862** usnesla: zadat předběžný projekt a plán řediteli škol p. Spáčilovi; předběžný rozpočet zněl na 44.589 zl. Proto rozhodnuto uvolnit z příspěvků členů na stavbu kostela po 4 roky vždy 4.200 zl, k tomu 2.000 zl za areál v Močovicích, na 6.000 zl odhadnut dobrovolný dovoz materiálu. Pro druhou

polovinu rozpočtu usneseno obrátit se na '*představenstvo Gustav-adolfských spolků*' v Lipsku, na '*přátele*' ve Švýcarsku, Holandsku, Skotsku i na '*domáci horlivé ctitele Páně*'; také na VCR ve Vídni prostřednictvím superintendenta B. Franze. '*Generální hromada GAW v Lübecku*' v srpnu 1863 rozhodla '*63 hlasy ze 68*' o udělení Hlavního daru lásky 5.558 tolarů = 9.722 zlatých pro Čáslav.

Stavební místo

Dalším úkolem bylo získat pozemek. Tím jsme zpět u tržové smlouvy z 5. února **1863**. Koncem roku, od 1. listopadu, došlo k úpravě pozemku, který byl během 61 týdnů '*zplanýrován*'. V dubnu **1864** byly během 14 dnů vykopány základy, téměř 5 m hluboké a 2 m široké. 10. května byl položen, pod budoucí věží, první **základní kámen**, za účasti především členů močovického sboru i čáslavských občanů.

Položení pamětního kamene

Ohromná slavnost začala průvodem od modlitebny v Močovicích, po kázání Heřmana z Tardy, tehdy ještě faráře a konseniora v Hořátvi. Konala se 14. června **1864** již k vyzděným základům a za účasti řady hostů, včetně '*p. krajského a představitelů města a evangelických důstojníků místní posádky*'. Nad základy zaznělo slovo: '*Aj, zakládám na Sionu kámen úhelný, vybraný, drahý, v kterýž kdokoli věří, nikoli nebude zahanben*' (1 Pe 2,6 Kral).

Pamětní listina

byla podepsána přítomnými osobnostmi a ve skleněném pouzdře '*uložena do dutiny základního kamene u hlavních dveří chrámových pod věží v pravém rohu u vchodu do chrámu Páně zároveň se zemí*'. Heřman z Tardy ukončil slavnost požehnáním '*na kazatelnici*'; zněla '*střelba z moždířů*'. Právě zasedal ve Vídni evangelický synod, první na základě Protestantského patentu, kterému byl ze slavnosti poslán telegram.

Postup stavby

Již v předjaří roku **1865** '*svázely se z Kutné Hory pískovcové kvádry na sloupy chrámové*'. Svépomocí svázeli členové sboru i další materiál na stavbu. '*Do konce června byly sloupy postavené, a hned se ke sklenutí chrámu přikročilo. Ku konci srpna byl chrám sklenut. Spolu se také pokračovalo v zdění věže. Do konce října byl chrám P. vně i vnitř zomítán, věž dohotovená, střechou pokrytá a tato prkny ošalována.*'

Požár Močovic

Uprostřed stavby kostela zasáhla sbor ohromná komplikace. V den Nanebevstoupení Páně 10. května **1866** shořela v Močovicích toleranční modlitebna i fara. Farář Pavel Nešpor našel s rodinou na určitou dobu útočiště u pozdějšího kurátora (1879-1903) '*Františka Výborného č. 29*' (1838-1919). Budovy byly pro případ ohně pojištěny, po delší době byla vyplacena částka 1780 zlatých. Proto farář hned 11. května přisvědčil na dřívější nabídku od paní Kateřiny Škretové, nedávno ovdovělé, původně '*evangeličky a.v.*'. Kupní smlouva je datována již 14. května na '*dům vedle kostela čp. 159*', i s pěknou zahradou a dvěma várečnými podíly za sumu 4200 zlatých k účeli domu farního'. Sem farář přesídlil již 18. května po '*loučících posledních službách Božích na spáleništi chrámu dle slov Job 5,17-19*'.

Třebaže Pavel Nešpor v kronice výslovně píše: '*Nákres bývalého chrámu Páně a domu farního v Močovicích chová se na památku ve farním archivu v Čáslavi*', žádné zobrazení se, žel, nezachovalo. Bohoslužby se do konce června konaly po vesnicích. Následovala přestávka vynucená porážkou rakouské armády v bitvě u Hradce Králové 3. července. Od srpna do 2. adventní neděle bývaly bohoslužby v zahradním sále hostince 'U bílé růže'.

Pokračování stavby

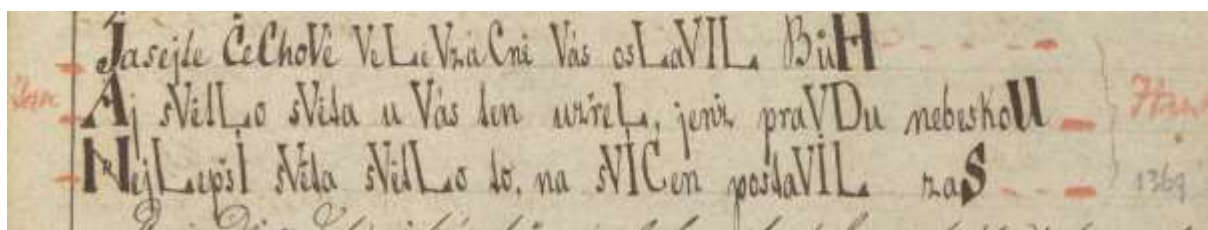
Záslouhou půjčky '*1000 zlatých od pana Samuela Jarkovského, lesního v Kraskově*' a finanční pomoci od '*spoluvěřících v Německu*'. pokračovala od srpna i stavba kostela. '*Dveře chrámové byly okováváné a na kruhy zavěšené, schody na kruchtě přizdívané, okna, ačkoli již mrzlo, zasklívaná*'. Takže od 3. adventní neděle roku **1866** se v těchto zdech, ještě '*bez dláždění a kostelních lavic*', mohly začít konat **pravidelně bohoslužby**. Den byl mrazivý, větrný, mrzlo, a přesto – kostel byl plný; '*z církve Páně zdejší i z okolních*'. Text kázání byl 1Sm 7,12.

Během roku **1867** byl kostel 'opukovou dlažbou vydlážděn, stolice v něm, jak na kruchtách, tak i dole postavené a znatírané, všechny vchody dveřmi zuzavírané ... okované a znatírané; přede dveřmi kamenné schody ustavené'. Sborové zastupitelstvo usneslo 1. prosince vybrat ještě '10letý salár, obnášející 4200 zlatých' na varhany a zvony.

Vnitřní vybavení kostela bylo pořízeno během roku **1868**. 'Postavení kazatelny svěřeno p. Petrovi Buškovi, knížecímu řezbáři v Sichrově. Zřízení varhan odevzdáno p. Josefu Predigerovi v Albrechtsdorfu u Liberce, výtečnému varhanáři. K ulití tří zvonů přijato ... nabídnutí od p. Josefa Hilzera, litce v Jihlavě'. **Zvony** vážily 1546-833-407 liber, tedy cca 750-400-200 kg a měly ladění do 'as'. Na věž byly vytaženy a poprvé se rozezněly 16. června **1869**.

Otevření kostela 'Termín 6. července **1869** zvolen na výzvu' konventu Poděbradského seniorátu z podzimu 1868 v souvislosti s chystanými oslavami 500. výročí narození M. Jana Husa 'k církvi Čáslavské, aby ten velepamátný den posvěcením svého nového chrámu P. oslavit hleděla'.

Hned zjara **1869** byla šindelová střecha fary nahrazena lepenkovou. Také okolí chrámu bylo na všech stranách urovňováno. Českoněmecké **pozvání** bylo rozesláno 1. června (sic!) 'všem evangelickým sborům obojího vyznání v Čechách a na Moravě, zasláno i sborům německým, jak tu- i mimo-zemským' a těm, kdo se o stavbu zasloužili. Průčelí kostela zdobilo '**chronosticon-agrostichon**': JAN HUS 1369.

Hosté se sjížděli již v předvečer. Reformované superintendenty, českého Jana Veselého z Kláštera a moravského Jana Beneše z Vanovic, i další přivázely kočáry 'z nejbližší stanice železniční z Kolína', neboť železniční trať do Havlíčkova Brodu byla zprovozněna až v roce 1870. Hosté byli ubytováni i v katolických rodinách. Před kostelem, vpravo od vchodu, byla připravena venkovní kazatelna. Sjelo se 40 farářů h.v., 4 faráři a.v., po 1 z Ochranovské a z anglikánské církve.

6. července 1869, úterý Ráno v 8.30 přivítání na radnici starostou Dr Rudolfem Jablonským. Průvodu ke kostelu se kromě sborového staršovstva a zastupitelstva účastnila městská rada, okresní hejtman baron Voith, evangeličtí důstojníci čáslavské posádky, v čele družičky. Naopak katoličtí učitelé dostali 'od Hradecké konsistoře záповěd'. Zpíván Žalm 66; ulice z náměstí k novostavbě kostela byla 'vyzdobená májemi'. Dozor před kostelem měli Sokolové z Velimi na koních.

Před kostelem zazněla dlouhá **báseň** chlebského faráře a seniora Jana Janaty, čtrnáctá z 18i slok zní:

' A Hus věrně konal dílo Tvoje / uvil Čechům věnce spasení
Bojoval ty slavné svaté boje / a co fénix zhynul v plameni '

Slavnostní bohoslužby Po předání klíče a otevření kostela po trojím úderu 've jménu Boha Otce, Syna i Duchu svatého' následovala slova 'posvěcování' jak kostela, tak kazatelny, stolu Páně, náčiní k vysluhování českým superintendentem Janem Veselým.

Kázání na text Židům 13,7: 'Zpomínejte na vůdce své, kteříž vám mluvili slovo Boží' pronesl farář Emanuel Havelka z Libštátu. Před kostelem kázal Daniel Nešpor z Nosislavi, bratr čáslavského faráře. Ve slavnostním shromáždění byl ordinován tehdy právě zvolený první farář h.v. v Kolíně Čeněk Dušek, pozdější poslední český superintendent církve h.v. (1910-1918). Ten měl také

přípravu k Večeři Páně, které se ovšem účastnili pouze 'všichni duchovní pastýřové bez rozdílu vyznání, jakož i představení církve'. Na závěr se zpívala píseň 'Hallelujah, necht' sláva čest'.

Další průběh Při společném obědě v Měšťanské besedě zazněla při přípitcích řada různorodých **pozdravů**; např. Daniel Nešpor – 'památce Jednoty bratrské'; superintendent Beneš – 'svorné lásce Čechie s Moravou'; Pavel Nešpor - 'měšťanstvu Čáslavskému'; superintendent Veselý - 'na zdraví J. V. císaře a krále ..'; Benjamin Fleischer - 'na vzájemnost církve s národem'; J.E.Szalatnay - 'památce Mistra Jana Husa'; Čeněk Dušek - 'na zdar národní církve' ...

O životě, práci a dokonání Mistra Jana Husa kázal v 16 hodin při '**nešporu**' farář a historik Josef Dobiáš z Bukovky. Došlo 21 **telegramů**; také z Lipska od 'Centrálního přednostentva' GAW, z Vídně od 'reformovaného superintendenta a církevního rady Dra Franze', z Liberce od 'evangelické církve a faráře' německého sboru a.v., z Mělníka 'od měšťanstva', z Těšína od 'profesorů' evangelického gymnasia, 'od evangelického duchovního' z Brna ... Došlo blahopřání 'z Darmstadtu od probošta Dra Zimmermanna' s oznámením, že 'neznámá paní' daruje 'stříbrný talíř k Večeři Páně'.

Zhodnocení Všichni hosté se loučili, někteří až následující den, 'tím radostným vědomím nesení, že slavili slavnost utěšenou, která se dle výroku českého p. superintendenta ani za 100 let v Česko-Moravské církvi opakovat nebude'.

Účast Ve **sborové kronice** uvádí Pavel Nešpor: 'Prostranné náměstí lidem bylo přeplněné. Počítáno kolem 25000 lidu, mezi nimi nejméně 10000 evangeliků. Ještě žádná slavnost v Čechách i na Moravě za nejnovějšího věku neviděla tolik evangelického lidu jako tato'. Skutečný počet účastníků však byl patrně o dost nižší, třebaže časopis **Hlasy ze Siona**, roč. 1869, čís. 14 článkem slavnostního kazatele Emanuela Havelky uvádí docela nerealisticky, že 'vedle soudných úsudků tábořilo zde 50 až 60 tisíc věrných dle srdce i ducha táboritův'. Skutečnosti se nejspíš blíží odhad přítomných, 'jichž páčiti lze na 10.000 duší', uvedený nejmenovaným autorem v **Česko-bratrském hlasateli**, roč. 1869, čís. 19.

Rozměry kostela

délka 38,6 m šířka 19,6 m výška 19,0 m špička věže 57,3 m výška klenby 14,5 m

Náklady	12.000 zl	pozemek s domem čp. 158	3.000 zl	zvony
	40.889 zl	na stavbu kostela	3.000 zl	varhany
Dluh	1869	cca 10.000 zl	1881	už pouze 5.600 zl
Dary	finanční	HDL 1863 od GAW	9.722 zl	
		císař František Josef I.	1.000 zl	
		Alexandr ze Schöllerů z Vídně, majitel cukrovaru v Čáslavi a Vrdech	1.000 zl	
		členové sboru	47.166 zl	
	materiální	členové sboru	bourání, dovoz a odvoz materiálu	
	GAW z Krefeldu, Porýní	2 kalichy		
	dárci z Německa	stříbrné náčiní k Večeři Páně (3 kusy)		
	a mnoho dalších dárců			

Pozdější úpravy V roce **1891** zřízeno **vytápění**, již dávno nepoužívané; roku **1931** zavěšeny dva **nové zvony** za zrekvírované v 1. světové válce, po 2. světové válce zůstal opět jen jeden; v letech **1954-1957** mechanické **varhany** předělány na pneumatické, které zakryly světlo vnikající do prostoru kostela rozetou v průčelí; po roce 1989 prováděná dlouhodobá **generální oprava** exteriéru i interiéru byla ukončena roku **2009**, do budoucna má náš sbor před sebou **generální opravu varhan**.

Jaroslav Fér

TURISTICKÁ VIZITKA®

CZ
5281

www.wander-book.com

www.caslav.evangelnet.cz

GPS:
49°54'33"
15°23'24"

Evangelický kostel v Čáslavi

Trojlovní stavba s polygonální apsidou vybudovaná v letech 1864–69 podle návrhu Františka Schmoranze st.

CZ 5281 Evangelický kostel
v Čáslavi

Čáslav – kurátoři sboru

1. cca 1802 **Jan Vančura** (*za Benjamina Kisse, faráře 1789-1814*)
2. 1820 – 1832 **Matěj Vančura** z Kalabousku (*přičinil se o návrat faráře Josefa Nešpora ze Slezska*)
3. 1833 – 1839 **Josef Ruml** z Čáslavi
4. 1839 – 1861 **Mates (Matěj) Vančura** z Kalabousku
5. 1861 – 1879 *'staronovým' kurátorem opět zvolen sborovým zastupitelstvem, ustaveným na základě Císařského patentu, Matěj Vančura* z Kalabousku
6. 1879 – 1903 **František Výborný** z Močovic, dvůr v Krchlebech
7. 1903 – 1931 **Václav Havelka** z Ronova
(*od 1916 seniorátním kurátorem, patrně do 15.5.1922; 17.-18.12. 1918 předsedal Generálnímu sněmu v Praze*)
8. 1931 – 1934 Ing **Bohuslav Procházka** z Čáslavi
9. 1934 – 1936 **Karel Výborný** z Krchleb
10. 1937 – 1945 **Josef Vančura** z Čáslavi
11. 1945 – 1958 **Jan Veska**
12. 1958 – 1964 **Jan Spáčil** z Čáslavi
13. 1964 – 1973 **Jaroslav Hartmann**
14. 1974 – 1976 **Miloslav Pospíšil**
15. 1976 – 1990 **Jaroslav Prokop** z Čáslavi
16. 1990 – 1997 **Jitka Richterová**
17. 1997 – 2008 **Jiří Starý**
18. 2008 – 2012 **Terezie Korábková**
19. 2012 – 2014 **Miroslav Richter**
20. 2014 - 2020 **Václav Homolka**
21. 2020 - **Daniel Korábek**

Čáslav – faráři sboru

1. *Ondřej Akoš* 1783-1787

1.1 “Za prvního kazatele /do Močovic/ byl povolán p. *Ondřej Akoš*, rozený Uher. Služby Boží konaly se nejprve po domích a v stodolách, jak toho kde zapotřebí bylo a i kazatel u jednotlivých oudů soukromě vydržován byl.“ (Almanach s. 63)

1.2 „Prvním kazatelem se stal *Ondřej Akoš* rodem z Uher; bydlel nejprve v soukromých domích a služby Boží konal ve stodolách a domích. Sbor se tehdy ještě nerozhodl, kde bude jeho středisko ... Chrám /v Močovicích/ posvěcen/až/ 12.září 1789 ...“ (Památník s. 274)

2.1 “... nebylo jí /církví semtěšské/ však dlouho čekat; již v lednu r. 1783 zavítal mezi bratry Semtěšské první duchovní správce jejich, Emerich Cider. Po něm následovali z maďarského národu ještě: *Ondřej Akoš* (1787-1789), Samuel Szücs (1790), jenž byl toho času superintendentem, a Jan Kazay (1791-1811); po nich pak Čechové ...“ (Almanach s. 61)

2.2 “Farář Czider odešel /ze Semtěše/ r. 1787 do Černilova a po něm následovali maďarského původu: *Ondřej Akoš* (1787-1789), Samuel Szücs (1790), jenž byl toho času superintendentem a Jan Kazay (1791-1811); po nich Čechové ...“ (Památník s. 282)

3.1 “Duchovní správce při sboru *Sloupnickém* byli tito: 1. Jan Breznay (1783-1788); 2. *Ondřej Akos* (1789-1802); 3. Štěpán Vašarhely (1802-1815), vesměs rodem Maďaři; 4. Gabriel Molnár (1816-1843), rodem z Krouny ...“ (Almanach s. 140)

3.2 “Nástupcem Breznayovým /ve Sloupnici/, který odešel do Velimi, se stal *Ondřej Akos* (1788-1802); byl vystřídán Štěpánem Vasarhelym (1802-1815), po němž následovali čeští kazatelé ... (Památník s. 350)

4.1 “K závěrce dlužno ještě uvést jména duchovních správců sboru *Černilovského*, kteří po onom napřed uvedeném prvním kazateli d.p. M/ichalu/ Vicencovi následovali a sice: Emerich Cider, Mikuláš Toronay, Štěpán Rimány, Jan Pail, *Ondřej Akoš* /1802?-1815?/, Jan Košut, Jan Veselý, Jozef Chlumský, Václav Šubert, Justus Szalatnay /1860-1915/.“ (Almanach s. 119)

4.2 “Na větším sboru reformovaném /v Černilově/ působili faráři: ... *Ondřej Akos* (1802-1815), za něhož byly přiděleny v chrámu nové lavice, kostel znovu nahozen a ohrada kolem něho obnovena, zakoupen kalich pro vysluhování nemocným, a o kterém praví pamětní kniha borovská, že byl povahy ryzé, že v něm lsti nebylo ...“ (Památník s. 382)

5.1 „Nástupcem /v Borové/ Jana Košuta, (rodem Moravana) byl /1815?/ *Ondřej Akoš*, muž to povahy tak ryzí, že o něm užiti lze svědectví Páně o Natanaeli: ‘Aj, právě Izraelský, v němžto lsti není!’ a po tomto r. 1832 Jan Jelen ...“ (Almanach s. 148)

5.2 “Jako faráři ve sboru /v Borové/ působili: ... *Ondřej Akos* (1815-1832), poslední maďarský duchovní v Borové, jenž vystavěl r. 1826 hřbitov v Šir/okém/ Dole, kde dosud to oznamuje pamětní deska tam zasazená, věrný a tichý pracovník ...“ (Památník s. 336)

2. *Mihaly Vinczencz* 1787-1789

Vinczencz// Michal, farář ve Svratouchu r. 1783-1784; stud. v Saryšském Potoku, přišel s Kovacsem do Krouné, kdež byl jeho pomocníkem a 17.XI.1782 usadil se ve Svratouchu. R. 1784 postavil modlitebnu, jež 22.X.1784 slavnostně otevřena. Brzy postavil i školu a faru. Dne 16.X.1784 odstěhoval se do Černilova, kdež postavil modlitebnu dřevěnou se 2 kruchtami a 5.XI.1786 vysvěcena, ale 19.II.1787 odešel do Močovic, odkudž 16.IX.1789 zavítal do Bukovky a 3.X.1791 vrátil se do Uher. Byl to muž znamenitý a památku zanechal po sobě požehnanou. (Jubilejní s. 197n)

3. *Benjamin Kiss* 1789-1814

Kiss Benjamin starší, farář v Bošíně, Lozicích a Močovicích, Libštátě. Nar. v Krasnik-Vajdě r.1751. Dne 21.VI.1783 zavítal do Bošina, ale bydleti musel u Hampla v Mečíři č. 7. Po 20 týdnech přestěhoval se k Malíkovi do Bošina. Za manželku pojal Markétu Jechovou z Jizbic u Nymburka. R. 1786 odešel do Lozic, a z “nevděčných Lozic“ odstěhoval se do Močovic 1789-1814, odkudž

2.V.1814 odchází do Libštátu. R. 1826 v 75 letech odešel na odpočinek k synovi do Rovečného, kdež i svoji strastiplnou pout' 5.II.1833 v 82 letech dokončil. Vynikal neobyčejnou silou těles. (Jubilejní s. 93)

4. Josef Nešpor 1814-1824, 1827-1837

Nešpor Josef, farář v Močovicích **1814-1837**; nar. 11.VII.1782 v Liblicích u Mělníka co syn domkáře a tkadlce. Navštěvoval triviální školu, kdež za výborný prospěch od hraběte Jana z Pachty obdržel stříbrný řádový peníz na modré stužce. Byl mezi prvními hochy, kteříž posláni (počtem 10) do Saryš. Potoku na studie. Též v Debrecíně studoval. R. 1810 dne 4. května ordinován a instalován supt. Fazekášem v Dvakačovicích. Tam oženil se s Alžbětou, dcerou Flórky, učitele v Liptálu. R. **1814** povolán do Močovic. R. 1816 jmenován supt. Bakou *seniorem* distriktu chrudimského a vládou inspektorem na evang. školách. Ze špýcharu zřízena modlitebna a fara. Měl 300 zl. a naturálie od členů. Na přímluvu Sikory z Husince odebral se **27.VI.1824** do Bedř. Tábora v Pruském Slezsku, ale už **15.X.1827** vrátil se do Močovic. R. 1831 vydal postilu (68 kázání). Dne **14. listopadu 1837** zemřel, zanechav 11 nezaopatřených dětí. (Jubilejní s. 133)

5. Matěj/! Kubeš 1826-1827

Kubeš Matěj, farář ve Kšelicích 1811-1845 a *V.superintendent český* h.v. r. 1820-1855. Nar. v Krabčicích r. 1781; stud. v Saryšském Potoku. R. 1811 stal se farářem ve Kšelicích, odkudž r. **1826-1827** přešel do Močovic, ale zase se navrátil. Végh, který stal se nepřitelem Kubešovým, zaznamenal, že prý Kubeš v době, kdy supt. Baka na smrtelném loži ležel, dojel do Vídně, a po jeho smrti na návrh konsistoře jmenován pak Kubeš r. 1820 superintendentem. Végh cítil se tímto jmenováním jako zasloužilý odstrčen a uražen, vypověděl takřka Kubešovi všechnu poslušnost. Jisté jest, že Végh stavbami církevních budov a modlitbami získal si veliké zásluhy, ale také jisté jest, že i Kubeš dbal svědomitě povinností úřadem mu svěřených, a že vina byla na obou stranách. Kubeš vydal "Modlitby válečné" a přeložil z němčiny "Ordinací". Úřad farářský zastával až do r. 1845, a když se ujal úřadu toho jeho syn, zastával jen úřad superintendenta do r. 1855. Zemřel r. 1855. (Jubilejní s. 104)

6. Pavel Nešpor 1838-1887

Nešpor Pavel, farář v Močovicích-Čáslavi r. **1838-1887**, nar. 4.VI.1814 ve Dvakačovicích; stud. ve Vratislavi v Pr. Slezsku, v Něm. Brodě a filos. v Praze. R. 1837 ordinován a r. 1838 v Močovicích po otci za faráře zvolen, kdež úřad zastával 49 roků. Ve své činnosti byl neúnavný. Na schůzi duchovních a staršovstev ve Kšelicích, dne 24.VII. a 25.VII.1849 podal návrh jednacního řádu a návrh církevního zřízení presbyterního, jímž zavádí se starší sboru, starší okresu a vrchní presbyter pro celou zemi. R. 1862 zakoupeno za 12.000 zl. stavební místo (asi 5½ korce) pro stavbu chrámu Páně v Čáslavi a když 10.V.1866 starý chrám i fara i archiv v Močovicích požárem zničeny, položen 14.VI.1866 základní kámen ke stavbě chrámu v Čáslavi nákladem 58.888 zl. Nešpor uměl sehnati i prostředky, tak od císaře dostal 1000 zl., od továrníka Schollera 1000 zl., r. 1863 od Gustav Adolfského Spolku dar lásky 5100 dollarů = 19.446.40 K, čímž se stalo, že velkolepá stavba v den 500leté památky narození Husova 6.VII.1869 za ohromné účasti (20.000 lidí) a přítomnosti supt. Veselého a Beneše a 46 duchovních, kdy slavnostním řečníkem byl Em. Havelka z Libštátu, venku Daniel Nešpor, byla svému účelu odevzdána; v den ten *ordinován Dušek* z Kolína. R. 1867 zřízena škola v Bousově, r. 1868 v Čáslavi, r. 1872 zřízen pro českou superintendenci evang. reform. učitelství seminář. Byl prvním v Čechách, kdož zařídil skupinovou *nedělní školu*, s níž se seznámil v Holandsku. Zesnul tiše na odpočinku 28.XI.1897 a pohřben v Močovicích. (Jubilejní s. 133n)

7. František Kozák 1888-1925

Dr. Kozák František, farář v Čáslavi, nar. 14.XI.1857 v Lísku; stud. v Brně, ve Vídni, Lipsku, Edinburghu. Ord. v Brně 14.X.1883 seniorem Dan. Nešporem. Působil ve Vanovicích co vikář, ve Velké Lhotě co farář od r. 1884-1888, v Čáslavi **1888-1925**. Hned po svém příchodu r. 1888 založil kazat. stanici v Bousově, později ve Vrdech, Zvěstovicích a Žehušicích. R. 1900 jmenován licenciátem bohosl. fakultou ve Vídni a r. 1911 čestným doktorem. R. 1910 zbudoval nádherný a moderně vybavený evang. učitelství seminář, r. 1915 k 500leté památce Husově založil "Husův Asyl". Jako muž vysoce vzdělaný a širokého rozhledu a neobyčejné píle byl literárně činný a vydával časopis

“Hus“ od r. 1888; Českobratrský katechismus; Přehled dějin církve křesťanské; Metodiku náboženského vyučování; modlitby: V duchu a v pravdě; Pohřební řád; Co jest pravda?; Marta; Pohřební žalmy a písně r. 1893; překlad Stalkerova: Život Pána Ježíše Krista 1896; Staré i nové věci; Písmáci; Roháč z Dubé; Nauka o písmu svatém a dějiny božího zjevení; V záři plamenů Kostnických r. 1915; Světlo nad propastmi; s Pelíškem vydal: Domovního kazatele; s Císařem postillu: Slova víry. Jeho činnost byla všestranná, obdivuhodná, požehnaná. “Marta“ (viz toto) jeho slova měla sprovázeti činy. R. 1925 po veliké práci odešel na odpočinek do Prahy, ale již 24.II.1926 usnul a pohřben v Čáslavi za účasti 20 duchovních. Byl horlivým pracovníkem, nadšencem pro každou věc dobrou, mužem opravdových snah, výborným apologetem. (Jubilejní s. 100)

“Marta“, dobročinný spolek paní a dívek v Čáslavi, založen byl r. 1889 farářem D. Frant. Kozákem a jeho chotí Zdenkou, *rodem Císařovou*. Prvý rok byl příjem 860 zl., po válce bývá průměrně 20.000 Kč ročně. Každoročně koná se dobročinný bazar vždy 8. prosince, r. 1930 už po 42krát. Marta čáslavská svou neúnavnou pílí a péčí o chudé je nejkrásnějším vzorem všem dobročinným spolkům na Sionu českém. (Jubilejní s. 119)

KOZÁK František ThDr (14.11.1857 Lísek u Bystřice n. Pernšt., 24.2.1926) od 28.2.1883 vik. Vanovice, 1884-1888 far. Velká Lhota u Dačic, od **1888 do 30.11.1925** far. Čáslav. Ve výslužbě od 1.12.1925. (Církev v proměnách 1968 s. 285)

**KOZÁK František ThDr. (14.11.1857 Lísek u Bystřice n. Pernšt., 24.2.1926) ord. před 1919. (Církev v proměnách 1999 s. 362)

Kozák František ThDr. (14.11.1857 Lísek u Bystřice nad Pernštejnem + 24.2.1926); ord. před 1919; od 28.3.1883 vikář Vanovice; 1884-1888 farář Velká Lhota u Dačic; **1888-30.11.1925** farář Čáslav; od 1.12.1925 v.v. (Církev v proměnách 2019 s. 444)

8. Rudolf Petr Lány 1926-1944

Farář v Čáslavi, nar. v Černilově 25. VI. 1887; stud. v Hradci Král., v Basileji, v Lipsku a ve Vídni. Ve Vilémově nově zvolen 27.V.1912. Ord.ve Vilémově 11.VIII.1912 supt. Dr Fr. Trnkou. Jako farář působil ve Vilémově r. 1912-1920; Krabčicích r. 1920-1926 a nyní v Čáslavi, kdež **4.II.1926 instalován** br.kons. Szalatnayem. Je dobrý řečník, povahou i jednáním milý. (Jubilejní s. 110)

LÁNY Rudolf (25.6.1887 Černilov, 31.3.1944) od 23.7.1912 do 19.7.1920 far. Vilémov, od 20.7.1920 do 4.1.1926 far. Krabčice p. Říp., od **5.1.1926 do 31.3.1944** far. Čáslav. (Církev v proměnách 1968 s. 287)

LÁNY Rudolf Petr Th (25.6.1887 Černilov, **31.3.1944) ord. před 1919 (Církev v proměnách 1999 s. 364)

Lány Rudolf Petr Th- (25.6.1887 Černilov, + 31.3.1944); ord. před 1919; 23.7.1912-19.7.1920 farář Vilémov; 20.7.1920-4.1.1926 farář Krabčice pod Řípem; **5.1.1926-31.3.1944** farář Čáslav (Církev v proměnách 2019 s. 448)

9. Jan Smetánka 1944-1946

SMETÁNKA Jan (8.9.1903 Praha, 4.1.1960) od 15.1.1932 vik. a od 1.8.1933 do 30.9.1944 far. Horní Krupá, od **1.10.1944 do 30.4.1946** far. Čáslav, od 1.5.1946 do 31.12.1948 mimo cirk.sl., od 1.1.1949 do 4.1.1960 far. Praha Smíchov. (Církev v proměnách času 1968 s. 301)

**SMETÁNKA Jan ThB. (8.9.1903 Praha, 4.1.1960) ord. 1.9.1931 (Církev v proměnách 1999 s. 389)

Smetánka Jan ThB (8.9.1903 Praha, 4.1.1960); ord. 1.9.1931; 15.1.1932-31.3.1933 vikář Horní Krupá; 1.8.1933-30.9.1944 farář Horní Krupá; **1.10.1944-30.4.1946** farář Čáslav; 1.5.1946-31.12.1948 mimo církevní službu; 1.1.1949-4.1.1960 farář Praha-Smíchov (Církev v proměnách 2019 s. 478)

10. Vladimír Jerie 1947-1978

JERIE Vladimír (14.10.1910 Prosetín) od 1.8.1934 do 31.12.1935 vik. Uh. Hradiště, od 1.1.1936 vik. a od 15.4.1940 do 31.12.1946 far. Vsetín, od **1.1.1947** far. Čáslav (Církev v proměnách 1968 s. 282)

JERIE Vladimír ThB. (14.10.1910 Prosetín, 13.11.1992 *Čáslav*) ord 24.6.34
1.8.34 - 31.12.35 v. Uh. Hradiště; 1.1.1936 - 14.4.40 v. Prusinovice; 15.4.40 - 31.12.46 f. Vsetín horní sbor; **1.1.47 - 31.8.78** f. Čáslav; 1.9.78 – v.v. (Církev v proměnách 1999 s. 357)

Jerie Vladimír ThB (14.10.1910 Prosetín, +13.11.1992); ord. 24.6.1934; 1.8.1934-30.9.1935 vikář Uherské Hradiště; 1.10.1935-28.2.1936 vojenská služba; 1.3.1936-14.5.1936 vikář, od 15.5.1936 do 15.4.1940 farář Prusinovice, 15.4.1940-31.12.1946 farář Vsetín (Horní sbor); **1.1.1947-31.8.1978** farář Čáslav, od 1.9.1978 v.v. (Církev v proměnách 2019 s. 436)

11. František Pavlis 1979-1986

PAVLIS František Mgr. (5.12.1941 Praha) ord. 12.10.1975
1.9.75 - 31.5.79 v. Merklín; **1.6.79 - 31.7.86** f. Čáslav; 1.8.86 - 31.8.97 f. Sokolov; 1.9.97 mimo cirk. služ; (Církev v proměnách 1999 s. 374)

Pavlis František Mgr. (5.12.1941 Praha); ord. 12.10.1975; 1.9.1975-31.5.1979 vikář Merklín; **1.6.1979-31.7.1986** farář Čáslav; 1.8.1986-31.8.1997 farář Sokolov; 1.9.1997-30.9.2003 mimo církevní službu; 1.10.2003-30.9.2008 farář Karlovy Vary; 1.11.2010-31.10.2013 farář Ostrov; 1.1.2018-31.12.2018 farář Merklín u Přeštic (Církev v proměnách 2019 s. 464)

12. Bohumil Baštecký 1987-1993

BAŠTECKÝ Bohumil Mgr. (13.11.1943 Praha) ord 16.12.73
1.11.73 – 31.10.87 v. Přelouč; **1.11.87 – 31.7.93** f. Čáslav; 1.8.93 – 28.2.95 f. Diakonie Praha; 1.3.95 – 30.9.97 f. Praha Vršovice; 13.10.97 f. Hodonín (Církev v proměnách 1999 s. 340)

Baštecký Bohumil Mgr. (13.11.1943 Praha, +26.3.2017); ord. 16.12.1973; 1.11.1973-31.10.1987 vikář Přelouč; **1.11.1987-31.7.1993** farář Čáslav; 1.8.1993-28.2.1995 farář Diakonie Praha; 1.3.1995-30.9.1997 farář Praha-Vršovice; 12.10.1997-31.12.2005 farář Hodonín; od 31.12.2005 v.v.; 1.12.2011-31.8.2011 farář Poděbrady (Církev v proměnách 2019 s. 410)

13. Zdeněk Jokl 1991-1992

JOKL Zdeněk ThB. (28.2.1921 Praha) ord. 5.11.44
1.9.41 – 31.10.44 d. (Thst.); 1.11.44 – 30.9.46 v. Praha Vinohrady; 1.3.47 – 30.9.48 v. Praha Braník; 1.10.48 – 31.7.49 Thst.; 4.9.49 – 31.3.52 f. Děčín; 1.4.52 – 31.7.64 f. Velká (Hrubá) Vrbka; 1.8.64 – 31.7.76 f. Lozice; 1.8.76 – 31.12.88 f. Olešnice; 1.1.89 – 14.8.91 v.v.; **15.8.91 – 31.8.92** v. Čáslav; 1.9.92 – v.v. (Církev v proměnách 1999 s. 357)

Jokl Zdeněk ThB. (28.2.1921 Praha, + 20.8.2002); ord. 5.11.1944; 1.9.1941 diakon, studující teologie; 1.11.1944-30.9.1946 vikář Praha-Vinohrady; 1.10.1946-28.2.1947 vojenská služba; 1.3.1947-30.9.1948 vikář Praha-Braník; 1.10.1948-31.7.1949 na studiích v Kanadě; 1.10.1949-31.3.1952 farář Děčín; 1.4.1952-31.7.1964 farář Hrubá Vrbka; 1.8.1964-31.7.1976 farář Lozice; 1.8.1976-31.12.1988 farář Olešnice; od 1.1.1989 v.v.; **15.8.1991-31.8.1992** vikář Čáslav; od 1.9.1992 v.v. (Církev v proměnách 2019 s. 437)

14. Pavel Jun 1993 - 2013

JUN Pavel Mgr. (30.6.1957 Nové Město na Moravě) ord. 8.4.84
(1981 – 83 voj. služ); 1.10.83 – 30.11.84 sen v. Horácký (Třebíč); 1.12.84 – 31.8.93 f. Borová; **1.9.93 – 31.8.2013** f. Čáslav; od 1.9.2013 f. mládeže ÚCK (Církev v proměnách 1999 s. 358 + *doplněno*)

Jun Pavel Mgr. (30.6.1957 Nové Město na Moravě); ord. 8.4.1984; 1981-1983 vojenská služba; 1.10.1983-30.11.1984 seniorátní vikář, Horácký seniorát, Třebíč; 1.12.1984-31.8.1993 farář Borová; **1.9.1993-31.8.2013** farář Čáslav; 1.9.2013-31.8.2016 celocírkevní farář pro mládež Praha; 1.9.2016-31.8.2017 ÚCK, referent oddělení mládeže, Praha; od 1.9.2017-13.1.2018 mimo církevní službu; od 14.1.2018 farář Pečky (Církev v proměnách 2019 s. 437)

15. Jaroslav Fér 2013 - 2015

FÉR Jaroslav Mgr. (2.6.1947 Cvikov) ord. 9.3.75 Nymburk
1.3.75 – 30.11.82 v. Podbořany; (1.10.75 – 30.9.77 voj.sluz.); 1.12.82 f. Kutná Hora (Církev v proměnách 1999 s. 346n)

Fér Jaroslav Mgr. (2.6.1947 Cvikov); ord. 9.3.1975; 1.3.1975-30.11.1982 vikář Podbořany; 1.12.1982-30.9.2013 farář Kutná Hora; **1.11.2013-31.8.2015** farář Čáslav; od 31.8.2015 v.v. (Církev v proměnách 2019 s. 420)

16. Drahomíra Dušková-Havlíčková 2015 -

Dušková-Havlíčková Drahomíra Mgr., roz. Havlíčková (21.6.1978 Hradec Králové) ord. 27.11.2005; 1.10.2003-30.9.2004 vikariát Nové Město na Moravě; 1.10.2004-2.10.2005 mimo církevní službu; 3.10.2005–2.10.2012 farářka Hořovice; do 31.8.2015 mimo církevní službu (mateřská dovolená); od 1.9.2015 farářka Čáslav (Církev v proměnách 2019 s. 418)

Základem jsou medailonky, jak je uvádí Jubilejní kniha z roku 1931. Protože v ní není (kupodivu) zařazen první z farářů sboru, Ondřej Akoš, jsou pro jeho působení v Močovicích a v dalších sborech, kde pracoval (Semtěš, Sloupnice, Černilov a Borová), využity zmínky v obou sbornících, které vyšly před rokem 1931 (Almanach 1881 a Památník 1924).

Všichni faráři, kteří ve sboru působili po sloučení obou česky mluvících církví v prosinci 1918, jsou zařazeni do seznamu kazatelů, jak je obsahují poslední dva sborníky (Církev v proměnách času – I. 1918-1968 a II. 1969–1999). Jsou tu proto i oba faráři (Kozák, Lány), kteří mají už medailonky v Jubilejní knize 1931 a v církvi začali pracovat před vznikem spojené církve. Doplňené údaje jsou vyznačeny kurzivou.

Jaroslav Fér

1782 – 1918	Evangelická reformovaná církev v Rakousku		
1784 – 1918	Česká superintendence h.v.		
1784 – 1866	Chrudimský seniorát	Močovice	*1782/3
1866 – 1871	Chrudimský seniorát	Čáslav	
1871 – 1922 (sic!)	Čáslavský seniorát	Čáslav	
1918 – 2022 -	Českobratrská církev evangelická		
1922 – 1952	Čáslavský seniorát	Čáslav	
1953 – 2022 -	Chrudimský seniorát	Čáslav	

Jaroslav Fér

Prameny pro uvedené údaje :

- 1) Almanach jubilejní Evangelické církve v Čechách a na Moravě, Praha 1881
- 2) Památník Českobratrské církve evangelické, Praha 1924
- 3) Jubilejní kniha českobratrské evangelické rodiny 1781 -1931, České Budějovice 1931
- 4) Církev v proměnách času (1918-1968), Praha 1969
- 5) Církev v proměnách času (1969-1999), Praha 2002
- 6) Církev v proměnách času (2000-2017), Praha 2019
- 7) <https://mistareformace> , webové stránky 'Místa reformace'
- 8) Protestantské školství v Čechách a na Moravě, Praha 1910
- 9) Kazatelé a sbory české národnosti církvi a.v. a h.v. v Čechách a na Moravě 1781-1918, Čestmír Rychetský, Praha 1983
- 10) Encyklopedie moderních evangelických (a starokatolických)kostelů Čech, Moravy a českého Slezska, Zdeněk R. Nešpor, Praha 2009
- 11) Po stopách památek reformace v České republice, projekt "dědictví reformace", editor Mahulena Čejková, Praha 2011